

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **36** (289), serie nouă. Miercuri 2 octombrie 1996. Preț: 600 lei

petre stoica

*Solitarul
orășelului
vlăguit*

alexandru george

A SCRIE DESPRE CE NU SE POATE

VOCEA PATRIOTULUI NAȚIONALE

URMELE STRĂMOSILOR UITAȚI?

de NICOLAE PRELÎPCEANU

Se spune adesea că linguşeala e prima armă a trădării. Sau, și mai bine, cine a trădat o dată o va mai face, cu aceeași consecvență, și cu alte prilejuri. Numai acestea să se ivească. De-a lungul veacurilor, numele unora ne sunt edificatoare, iar faptele lor, argumente. ● Știm cine a fost Claudiu Iordache înainte de '89: un poet mediocru, cu propensiuni scorniceștene. Pentru un blid de linte, l-a tămâiat pe tiran. Fiindcă a intrat într-un cor, n-a prea fost observat. Că și-acolo, prim-soliștii trebuiau să aibă unele ieșiri. Or, la Timișoara, nu prea se observa. ● Mișcările din Banat l-au scos în față. A început să scuie acolo unde a lins. Cum spuneam, linguşeala e prima armă a trădării. Și Iordache a fost luat în seamă, a căpătat demnități (nu și demnitate!), până într-o zi când a intrat dihoniu în revoluționari. A spus el atunci multe adevăruri. A cochetat cu opoziția, a lovit nemilos în cei care trădaseră idelaurile. Dar, surpriză: a cărmît-o iarăși, căci nărvul din fire n-are lecuire. ● Parafrazând el un titlu celebru (că, deh, e poet și gazetar), își arată fața (sau colții) chiar pe prima pagină în „Vocea României” scriind: **Farmecul discret al opoziției române.** Tot textul merită reproduș ● „Am fost în lumea ei. Este ingrată, infidelă, cinică, ipocrită. Cine crede că opoziția este raiul de lângă iad se înșală – ea este prelungirea iadului românesc până la ultimele consecințe. Mediocritatea și răceala afectivă sunt o uniformă pentru caracterul celor ce se pretind modelele morale ale națiunii. Opoziția română este, poate, iluzia cea mai consistentă a unui electorat cu luciditatea în derivă. M-am îndreptat, la un moment dat, spre opoziție, gândindu-mă că voi găsi o Opoziție cu O mare, dar nu am găsit decât acest pitic colectiv care își înșală cinic prietenii” ● Acest text, editat în chenar și cu literă mare, să citească și miopii, merită mai multe comentarii. De ce o fi fost înșelat Colosul de la Timișoara? Că nu i s-a dat vreun oscior pe la Parlament? Sau unul de opinie? Că nu i-au fost recunoscute capacitățile politice și poeticești? Păi dacă biografia lui nu poate fi mușamalizată! Și mai e ceva: ca să vezi un obiect, o colectivitate cu literă mare, trebuie să ai tu ochii curați și valizi pentru așa ceva. Or, în ceea ce-l privește pe Claudiu Iordache, debusolarea lui se observă chiar și cu ochiul liber.

Am fost nu de mult la Cernăuți. Acel oraș în care și-a purtat pașii Mihai Eminescu. Urmele ar fi rare, dacă n-am fi – noi, cei veniți de dincoace – meru alături de oameni inimoși, care știu să ne arate: aici a fost bustul lui, până în 1941, aici e școala primară unde a învățat. Într-unul dintre cele mai frumoase (dar și mai triste) cimitire românești, un adevărat Pêre Lachaise românesc, stăm în fața mormântului lui Aron Pumnul și ne gândim că tot aici a stat și el, vărsând o parte din „lăcrămioarele învățăceilor”, despre care mai apoi (sau mai înainte) a scris. În curtea casei unde a trăit profesorul, bustul „învățcelului”. Dar urmele cele mai vizibile ale trecerii unor mari învățați sau oameni care au făcut istorie, români, prin această lume sunt în acel cimitir. Nu departe de Aron Pumnul, e Dimitrie Onciul, unul dintre președinții Academiei Române, undeva printre tufe rebele, zace pictorul Epaminonda Bucevschi, prietenul lui Eminescu, autorul unei fresce, azi doar amintire și ea, în Sala Unirii de la Universitate. Nu se poate descrie starea în care se află azi acest mare cimitir. Arborii au crescut, înalți de peste 20 m, cărări înguste au luat locul aleilor, căci nimeni, sau aproape nimeni, nu mai vine aici la mormântul vreunui rude, vreunui prieten. Familiile Flondor, Bucevschi și-atâtea și-atâtea, nu mai sunt la Cernăuți, dacă vor mai fi fiind pe undeva. În spatele unui monument funerar amplu, cu două aripi laterale, fastuos cândva, astăzi fără placa din mijloc, încât prin ea poți vedea cum se lasă, încet, încet, întunericul, două trunchiuri gemene, fără crengi, parcă arse de un trăsnet, se macină, îți dai seama, cu ficcare ploaie, cu ficcare anotimp care vine și trece. Nu se mai poate citi numele familiei în amintirea căreia a fost ridicat acest monument, dar privind trunchiurile gemene înțelegi – dacă altfel nu puteai – cum și cât a mai rămas, acolo jos, din ea. Oasele mitropolitelor români, știu încă de la prima mea trecere pe-acolo, au fost risipite pe alee, când niște necunoscuți au devastat cavoul-capelă unde erau depuse. Am ajuns, de data asta seara, după o ploaie măruntă, fermă, și totul era numai apă, iar pământul și se lipea de tălpi, parcă implorând să-l iei înapoi, în țară. Acest cimitir, al unui oraș care era, pe vremuri, ultima citadelă dinspre est a Europei, va dispărea în puțini ani. Cine mai are bani și timp să restaureze un cimitir, când nici pentru casele oamenilor vii nu sunt fonduri? Va mai ieși, probabil, la iveală, dintre plăcile cu nume ruso-ucrainene, o urme de piatră de pe un mormânt de altă dată, așa cum, chiar în piața centrală, vizavi de fostul hotel „P. S. Neagră”, iese, de sub vreo firmă sovietică, una românească, antebelică, nu știu ce „Regie autonomă” de altădată, sau așa cum, dacă te uiți pe unde calci, dai de un capac de fontă al Societății Române de Telefoane din Cernăuțiul anilor 20. Lumea, desigur, merge înainte. Cui îi mai pasă că, la Cernăuți, s-a pierdut un focar de cultură românească? Ba, se fac eforturi spre a șterge cât mai bine acele urme, care pot culpabiliza o stăpânire ce rezultă din pactul Ribbentrop-Molotov, altfel ritos condamnat azi de toată lumea. Iar în cimitir, oasele românilor coboară-n pământ, tot mai adânc, până când nu vor mai fi nici măcar amintire.

acolare

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60, fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor la poziția 2048.**

MANOLESCU

de MARIUS TUPAN

Imediat după buluceala din decembrie, îi ironiza pe scriitorii care alergau să intre în partide (după ce unicul se segmentase în zeci de felii), căci rolul creatorului autentic nu e acela să scoată panglici pe nări sau să încălzească microfoanele de tot felul. Criticul persuasiv, temut și ironic a căpătat rapid o revistă (i se cuvenea mai de mult), și-a exprimat (ca și altădată) tranșant opiniile, a demonstrat (pentru a căta oară?) că valorile impresionează în orice regim, până într-o zi când, simțind reanimarea foștilor (de la eșalonul doi și trei), asistând la impertinența barzilor de curte, dar și la agresivitatea cozilor (de topor), n-a mai putut rezista. O întreagă carieră de comentator, de aproape trei decenii, a fost abandonată (sperăm vremelnic) și, membru marcant al Alianței Civice, s-a desprins de-acolo pentru a întemeia un partid. A primit atunci și din stânga și din dreapta săgeți. Nici una nu l-a împiedicat să-și croiască drumul spre Senat. Pentru activitatea parlamentară s-a bucurat de alte comentarii, de obicei, defavorabile. Că ar călători peste mări și țări alături de persoane compromise; că-i prea elevat în discursuri și tăios în replici; că-i lasă pe naționalist-comuniști să se răsfețe la microfoane ca plăcintele bovine; că a fost ales să sprijine cultura și creatorii dar... etc, etc. Disputele din Opoziție, dezacordul cu Emil Constantinescu au ridicat noi semne de întrebare. Și, când puțini se mai așteptau, Nicolae Manolescu a făcut câteva mișcări inspirate și, credem noi, utile, iar acestea i-au dat dreptul să candideze pentru fotoliul de la Cotroceni.

Am urmărit cu mare atenție **Turneul Candidaților**, emisiunea de la o televiziune particulară. Unele secvențe au fost de un haz nebun, altele, lamentabile, ridicole. Creatorii

(căci ei ne interesează) s-au dat iarăși în spectacol. Vadim, ca de obicei, demagog și șarlatan, adoptând o strategie la fel de păguboasă. Din fiară, se vrea miel de sacrificiu. Dar noi știm că ilustrează doar patrupedul ironizat de Baranga. Mielul turbat! Adrian Păunescu, nici o metamorfoză, lăbărțat ca balena Goliat, miasmatic ca orice baltă putredă, tumultuos ca orice râu de munte doldora de mortăciuni, frunze uscate și măluri pestilențiale. Ei bine, Manolescu a oferit un regal. Revoluționarii de profesie, aceia care mai cred că sunt destinați (!) și desemnați (!) să ne conducă destinele, vor fi strămbând din nas. Haita foștilor o fi lătrând la stele (acelea de pe umeri), dar oamenii cu mult bun simț și instrucție, chiar și medic, au avut ce admira. Profesorul nostru de la **Filologie** și-a rafinat discursul: la inteligența sa, nici nu era greu! Și-a explicat gesturile politice fără fanfaronadă și patetism. De altfel, glacialitatea și discreția îi sunt specifice, fie și-n comentarea operelor literare. Cu luciditate, a vorbit despre șansa monarhiei și despre spinoasa problemă a homosexualilor. Nici o întrebare nu a fost ocolită sau viclean tălmăcită. Farmecul aparte în tot ceea ce spune, ironia fină, cuvântul bine ales, dezinvoltura, aplombul și multe altele dau la iveală un adversar redutabil pentru cei trei, dinainte bine plasați, în cursa pentru președinție. Și, vorba povestitorului, n-ar fi rău dacă ar fi bine!

P.S.

Cine ne-ar putea învinui de vreun contraserviciu trebuie să fie liniștit: ultima noastră carte, **Rezervația de Lux**, n-a fost inserată nici măcar în rubrica de apariții editoriale, în revista condusă de Nicolae Manolescu. Asta nu ne împiedică să recunoaștem valoarea scriitorului și politicianului.

MOARTEA UNUI ARHANGHEL

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

A fost supranumit „Arhanghelul Ghilotinei”; a murit el însuși decapitat, asemenea regelui pe care a îndreptat către moarte și care, din aproape ate punctele de vedere, era contrariul său perfect. S-a numit Louis Antoine de Saint-Just — între mulți a rămas un ideal, pentru tot atât de ulți a constituit (și constituie încă) proba capacității spirituale umane de a derapa înspre uzime și teroare; cei mai numeroși dintre contemporani îl descriu ca fiind de o frumusețe comparabilă — poate, cu o ușoară amprentă minină — câțiva pretinzând a fi avut un fizic osit de trăsături speciale, însă corect.

Saint-Just rămâne până astăzi o problemă; este privit ca atare de majoritatea istoricilor, sociologilor, psihologilor, politologilor și amenilor politici.

Lenin avea să spună că Revoluția Franceză a a învins întrucât nu a ucis destui oameni. În calitate, între teroarea Revoluției Franceze și cea a complotului bolșevic diferența este totală. Revoluția Franceză a exclus tortura și a aplicat în majoritatea cazurilor, dacă nu în obiectivitatea justiției, măcar asumarea faptelor și a căre cei responsabili. Așa s-a și putut întâmpla ca Saint-Just, Robespierre și întregul grup politic au fost lichidați. Lenin, putem presupune, nu vrusese, probabil, să spună că

Revoluția Franceză a ucis prea puțini oameni, ci să sublinieze că nu a procedat sălbatic și că, în nici un caz, nu a procedat pervers și abject.

O primă problemă care se pune este aceea a posibilității eventuale de a suprima inerția istorică, de a orienta umanitatea, într-un mod niciodată încercat anterior, fără a altera balanța — și așa instabilă — a raporturilor vieții și morții. Creația a fost multă vreme însoțită de moarte. Lucrurile par să se schimbe astăzi. Karl Popper are dreptate atunci când afirmă că esența democrației constă în aceea că un guvern poate fi înlocuit printr-un mijloc legal elaborat, deci fără vărsare de sânge. La o scară incomparabil mai mare, rolul democrației îl joacă tehnologia și, în general, creația ca suport al concurenței. Un sistem poate fi eliminat prin simplul decalaj tehnologic, în special atunci când acest decalaj este făcut să devină continuu crescător. Resursa ultimă a istoriei rămâne însă, totdeauna, moartea.

Ce este însă atât de respingător în toate epocile de teroare? Probabil, mai ales faptul că viața și moartea sunt aruncate în joc nu doar pentru necesități absolute, ci și ca mijloc de radicalizare a națiunii, al întăririi răspunderii și inițiativei naționale (evident, în sensul pretins de statul terorist). Viața și moartea oamenilor apar astfel intens devalorizate și ceea ce se câștigă

prin radicalizare se pierde ca dreptă motivare. Acesta este fenomenul care a condus la abandonarea montagnarzilor de către poporul Franței.

În Revoluția Franceză, ca și în Revoluția Americană, scopurile erau perfect definite, chiar dacă, în cazul francez, clasificarea scopurilor a fost ulterioară, progresivă deși rapidă, în timp ce în cazul american obiectivele afirmate au preexistat net mișcării. Identitățile oponenților în Revoluția Americană erau însă lămurite geopolitic pe când, în Revoluția Franceză, ele derivau din societatea scindată. Atât Franța, cât și America s-au văzut prinse în războaie cu adversari din afară, dar frontierele revoluției se suprapun în America cu frontierele Uniunii. Saint-Just va declara: „Eu nu aparțin nici unei partide. Voi lupta împotriva tuturor”.

Epocile de teroare sunt produsul credinței naive — nu însă mai puțin vinovate — în capacitatea națională de consens (sau mondială — vezi trecuta, deocamdată, teroare nucleară). Pluralismul este dreptul ființei omenești de a-și afirma propria umanitate. Evident, iacobinismul este refuzul ca omeneșul să devină „prea omeneș”. Consensul, totuși, există — el este însă contractual, legat în mod clar de circumstanțe, limitări și condiții sau reprezintă suportul — în sine spontan și absolut, liber și inflexibil — al umanului? Consensul nu este o bază a acțiunii politice — este, în cazul optim, efectul acesteia; el apare ca un produs al efortului național ori, măcar, drept o speranță. Nu se naște prin teroare — eliminarea continuă a oponenților care nu încetează niciodată a se ivi în ciuda terorii, chiar — ci reprezintă condiția care face opresiunea inutilă. Consensul se elaborează mai întâi în inconștientul colectiv, ca rezultat al actului politic îndreptățit, apoi el se exprimă drept recunoaștere a adevăratei politici. Este de neîmpus, întrucât este inseparabil de iubire.

Revoluțiile nu sunt, poate, decât perioadele istorice (sau de viață) în care greșelile se plătesc înmiit.

— minimax —

HOME, SWEET HOME! (III)

de ȘERBAN LANESCU

Deși după '90 repetându-se — har Domnului! — măcar o dată în fiecare an, deci deși acumulându-se premisa obișnuitei, totuși, experiența întoarcerii *acasă* în „Occident” a rămas mereu la fel de automatizantă. Până-ntr-atât încât din mirajul *lecării* ce mi-a măcinat o bună (și s-ar fi arvenit a fi cea mai bună) parte din viață, n-a mai rămas decât o vagă, dorință stingându-se neptat. Ba chiar, mai grav, mai rău, cu fiecare întoarcere *acasă* se accentuează predispoziția otrivnică *ieșirii*. Prea mare este diferența! — dică, recurgând la o exprimare ce poate fi cuzată de mercantilism meschin dar care exprimă adevărul, fie că iubești natura, fie cultura, venind de *acolo*, de *dincolo*, „oferta românească” *actuală* se dovedește de rang inferior. A mai *colora* această afirmație, omenind despre murdărie, prost-gust, micime și sărăcie (la propriu și la figurat) etc, dar și despre grotescul pavoazării cu zorzoane și al dolatrizării mizeriei românești, vezi Doamne — fântă doar pentru că este românească, iar pe patrioții de serviciu (serviciul de propagandă) când pomenesc de țărișoară îi apucă dărdăiala și-i dau ochii peste cap cu spume la gură ca ocnii de boala lui Calachi, deci a mai specifică/argumenta calitatea inferioară a ofertei românești” îmi pare superfluu și

presupunând o considerabilă doză de masochism. Așadar, dacă este firesc-omenească tentația excelenței, cu o singură excepție, poate, sigur, deloc neglijabilă, da', orișicât, nici pentru oricine accesibilă și nici suficientă spre a-ți „umple viața”, cu o singură excepție, nimic din ceea ce este românesc nu numai că nu rezistă comparației, dar handicapul, diferența de rang, copleșește, de-ți vine-n minte ades pomenitul vers al lui Topârceanu. Cel cu lăsatul intereselor baltă. Lesne de bănuir, excepția anunțată o constituie *limba*. Dar adevărul ideii că *doar* limba română îmi/îți/ne este patrie, că *doar* în limba română te poți simți într-adevăr (la modul absolut: să-l pipăi și să urlu „Este!”) *acasă*, acest adevăr, când ajungi la el, se dovedește destul de puțin confortabil. Iar în continuare virajul întrale politichiei (mi) se impune de o manieră imperativă.

A fost să fie de această dată ca întoarcerea să mă aducă în plină campanie electorală care, așa cum e, conferă handicapului menționat un surplus de stridență. Mult mai greu de suportat, însă, este că, prin modul cum se desfășoară ea, prin prest(idigit)ăția majorității actorilor principali, această campanie nu permite anticiparea momentului/punctului de reală inflexiune politică fără de care atenuarea handicapului este iluzorie. La fel ca și mult

trâmbițata integrare euroatlantică. Așa cum se-nvârte-acum *roata lumii* cam greu, cam imposibil de prefigurat alții decât doi viitori posibili. Sau, peste, să zicem, 4-5 ani, „miracolul românesc” va fi o sintagmă gazetărească de notorietate cel puțin europeană. Sau, România va eșua într-o nișă istorică insalubră. Or, obținerea unor performanțe (nu numai, deloc nu numai economice) care să impună metafora „miracolului”, și altor gazetari decât cei de la TVR, „Vocea României” sau „Dimineața”, presupune un efort social de o amploare ce nu prea poate fi exagerată. Cu niște oameni care... care mulți arată cum arată în clipul propagandistic pedeserist cei selectați să-l confirme pe un A. Năstase, sau ca bieți aplaudaci din *vizitele de lucru* unde, mai nou, președintele (oare sfătuit de *yankei* sau de I. Boda?) a apărut costumat în blugi. Iar trezirea, dezmeticirea lor, Doamne cum?! Cum când, bașca lucrătura de la TVR, „directori de opinie” sunt alde I. Cristoiu, H. Alexandrescu și alți tatulici?! Cum când, pe lângă to'arășii de care pomeneam săptămâna trecută, tribulațiile și vânzoleala din *lumea bună* oferă acum surprize de-a dreptul năucitoare. Bunăoară (dacă e adevărat ce-am citit la gazetă), să înfrunți Securitatea pe vremea lui Ceaușescu pentru a ajunge, via „Europa liberă”, în *staff*-ul lui P. Roman, subordonat unui P. Roman — iată o traiectorie suprarealistă. Ori, de asemenea — cum?! — Petru Creția!!! Iar în „partea cealaltă” parlamentari din CDR votează un cod penal mai strâmb decât cel comunist! Sunt acestea, pe lângă atâtea altele, semne fără echivoc că investirea speranței în scrutinul din noiembrie nu poate fi decât păguboasă. Rămânând pregătirea pentru alternativa nișei. Încă mai probabilă, poate, după operația lui Elșin. Dacă va mai fi operat.

Vasile Gogea, FRAGMENTE SALVATE (1975-1989)

Oare câți dintre noi mai ținem minte că, în anul 1987, un român, trăitor într-o Românie care părea sortită pe vecie opresiunii dictatoriale, a avut curajul (aproape nebunie pentru acele vremuri!) să relateze unor ziariști francezi filmul represiunii grevei muncitorești din Brașov? Acest român se numește Vasile Gogea; s-a dovedit a fi o conștiință veritabilă, nealterată de teamă, de stavilele firești impuse printr-o minimă funcționare a instinctului conservării, de calcule meschine... Jurnalul său este exemplar atât prin autenticitate, cât și prin luciditatea scrutării a tot ceea ce se ascunde sub fața evenimentului propriu-zis, din acest unghi de vedere Vasile Gogea dovedindu-se un descifrator exact al psihologiei colective, un politolog și un sociolog de care ar trebui să se țină seama. Soarta post-revoluționară a acestui cronicar de prim-plan, marginalizarea acestui erou nu reprezintă nimic altceva decât un cap de acuzare în plus împotriva unei societăți mocirloase, intrată în zodia imposturii: „... în timpuri în care mistificările cele mai penibile sunt prezentate drept imaculate biografii revoluționare, numele lui Vasile Gogea a intrat, din păcate, într-un nemeritat și regretabil con de umbră (...) Marginalizarea eroilor de deunăzi pare să fie o altă maladie a tranziției...”, spune lucrurilor pe nume Vladimir Tismăneanu, în prefață. (Ed. Polirom; 5500 lei)

Onisifor Ghibu, PAGINI DE JURNAL

Acest prim volum, care acoperă perioada cuprinsă între anii 1935 și 1963, se compune dintr-o serie de fragmente scurte din manuscrisele venerabilului Profesor, manuscrise confiscate de fosta Securitate. Evenimentele consemnate reprezintă momente cruciale atât pentru soarta Transilvaniei, cât și pentru viața zbuciumată a distinsului dascăl clujean: Diktat-ul de la Viena, instaurarea samavolnică a regimului comunist, alungarea din viața universitară, arestarea fiilor Mihai și Octavian, hărțuiri, umilințe... De fapt, Onisifor Ghibu își re-vede viața personală într-o legătură intimă cu soarta Transilvaniei, unele pagini trădează lirismul amar, nimic artificial sau edulcorat în ton, narațiunile ascund o anume înțelepciune specifică marilor spirite martore, participantul victimă nu se lasă pradă deznădejzii în fața dezastrelor, privirea sa este aceea a unui umanist pentru care valorile autentice ale umanității pot fi vremelnic distruse, dar niciodată înfrânte. (Ed. Albatros; 7500 lei)

Mircea Zăciu, JURNAL (vol. 3)

Penultimul volum din romanul memorialistic al Profesorului se concentrează asupra anilor 1984, 1985 și 1989. Excepționala mobilitate a privirii reușește să panorameze o perioadă prin care unii dintre noi am trecut precum găștele prin apă; notația realistă surprinde hidosul, grotescul, penibilul, consternantul, cenușiul, paradoxalul, dramaticul; spusa directă se însoțește cu sugerarea, prozatorul Mircea Zăciu realizează o galerie de personaje demne uneori de vitriolul lui Céline, calvarul cotidian al autorului depășește spațiul strict personal, dovedindu-se un calvar al tuturor. Știind că ai în față un jurnal, pe măsura înaintării în lectură începi să capeți convingerea că parcurgi o operă de ficțiune, o cronică romanească vie; aceasta este extraordinara performanță a scriitorului Mircea Zăciu! (Ed. Albatros; 8874 lei)

Maria, Regina României, ÎNSEMNĂRI ZILNICE (vol. I)

Volumul de acum (tradus din limba engleză de către Valentina Costache și Sanda Racoviceanu) vine ca o continuare la Povestea vieții mele (apărut în anul 1991, în trei volume, la editura Eminescu). Dacă Povestea... se oprea la anul 1918, Însemnările zilnice vizează perioada dintre decembrie 1918 și decembrie 1919. Evenimentele, întâmplările aparțin pe de o parte vieții de familie, pe de altă parte vieții politice, ambele extrem de accidentate. Intelligentă, energică, dotată cu un nu tocmai comun simț al sesizării esențialului ascuns sub cruste înșelătoare, diplomată subtilă și eficientă, pasionată de tot ceea ce trebuia să întreprindă, ironică, drastică, jovială, Regina Maria reușește, scriind despre alții, să-și reliefeze un portret extrem de viu și de convingător, acesta fiind – alături de interesul documentar – meritul de căpătâi al Însemnărilor... (Ed. Albatros; 8000 lei)

Carol al II-lea, Regele României, ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Revoltător, înduioșător, aruncat din zonele derizoriului spre zonele aspre și grave ale politicului, preocupat realmente de soarta țării, dar și mai preocupat de fâfnele metresei, amestec de opacitate și de admirabilă luciditate pe alocuri, ahtiat după voluptăți carnale, puternic și fragil totodată, viril și infantil, suflul de femeie ascuns în trup zdravăn de mascul, cam acesta a fost, în mare, controversatul rege Carol al II-lea, despre care N. Iorga, ilustrul său profesor, avea să exclame: „Păcat de marea lui inteligență mâncată de atâtea vicii!”. Brânză bună în burduf de câine, am zice, dar, judecat la rece, acest rege pare a fi fost o figură mai mult tragică, de ale cărui dezastre personale nu s-a făcut doar el singur vinovat! Nu s-vremile sub oameni... (Ed. Scripta; 12000 lei)

O revistă teologică militantă:

MĂRTURIE ORTODOXĂ; nr. 19 și 20

Revistă religioasă a comunității ortodoxe române din Olanda, a cărei apariție – deloc lesnicioasă, cred! – se datorează osârdiei duhovnicești și financiare a preotului iconom stavrofor dr. Ioan Dură, arhoul numitei comunități. Publicația are un conținut echilibrat și judicios diversificat: pagini chibzuit selectate din fondul de aur al gândirii patristice, meditații ale unor mari scriitori români pe marginea valorii Rugăciunii (Petre Țuțea: „Poarta spre Dumnezeu este credința, iar forma prin care se intră la Dumnezeu e rugăciunea” și Petru Dumitriu: „Rugăciunea e democrația absolută (...) nu e școala ervaletății, ci a slujirii în egalitate”), file din istoria Bisericii Ortodoxe și, în special, din istoria Bisericii Ortodoxe Române, mărturii despre starea religioasă actuală a românilor (rețin remarcă lui Ion Vartic: „Vinovatul de azi (...) așteaptă numai ura nevinovatului, ca să-i răspundă cu ură și mai mare”), o suită de documente clar grăitoare despre pătimirile Bisericii Ortodoxe Române sub urgisirea comunistă (în acest sens, produc conștinere răspunsul patriarhului Teoctist și interviul episcopului Nifon Ploieșteanul, mbele documente datate 1988, prin care cele două proeminente fețe bisericești justifică în ochii trăinătății apocaliptice acțiune de demolare a bisericilor din România ceaușistă; preotul Ioan Dură, un onsecvent apărător al cauzei drepte încă din anii premergători Răsturnării din decembrie 1989, le ublică acum, săvârșind un act de necesară demascare).

Scriam cândva că preotul Ioan Dură este un exemplu de preot militant, cu o conduită străjuită eabătut de spiritul adevărului. Revista Mărturie ortodoxă oferă un argument în plus.

ANTICARIAT

Michel de Saint-Pierre, CE MONDE ANCIEN, Paris, Calman-Lévy, 1948

„Michel de Saint-Pierre iubește viața și aceasta-i răspunde cu prisosință (...) Într-o literatură sufocată de inteligență, aproape asfixiată de abuzul spiritului critic, de căutări onirice, de intenții metafizice, el face să pătrundă gustul pentru aerul curat de la țară, plăcerile vânătorii și ne introduce în ciclul cotidian al muncilor și al zilelor, al războiului și al aventurii, al semănatului și al recoltei. Cărțile lui sunt inspirate din altele (...)

După o primă carte închinată voinței (...), romancierul și-a demonstrat calitățile cu **Ce monde ancien**, roman care l-a făcut pe André Maurois să afirme: «În timpul nostru, talentul este lucrul cel mai răspândit din lume. Dar adesea servește subiecte nedemne de el. Iată însă un roman în care, dimpotrivă, temele sunt demne de autor (...) Este unul din romanele de adolescență de după război, care-mi plac». Cartea merită acest elogiu; o realitate vie, descrisă cu humor și multă naturaleză. Prin numeroase aspecte se apropie de autobiografie, dar autorul se dedublează în doi eroi: Gilles de Lointrain, de optsprezece ani, detestă Sorbona și dorește să devină romancier; celălalt este un muncitor avid de cultură și de dreptate socială. Amândoi respici «această lume veche» coruptă de nedreptate, malthusianism și ipocrizie. Satira burgheziei – uneori puțin naivă dar viguroasă și permanent inteligentă – se deosebea fundamental de pesimismul amar al romanelor apărute după Eliberare”, scria un critic cu vederi de stânga (Pierre de Boisdeffre) despre un scriitor destul de talentat, dar „mușcat” și el de patima stângismului, frecventă printre intelectualii Franței postbelice. (Anticariatul Scala; 18.000 lei)

top 5

Librăria Humanitas

- Blaga, **Trilogia valorilor** (Ed. Humanitas; p.n.)
- Mircea Zăciu, **Jurnal; vol 3** (Ed. Albatros; 8874 lei)
- Nadine Gordimer, **Un capriciu al naturii** (Ed. Univers; p.n.)

Librăria Sadoveanu

- Mircea Zăciu, **Jurnal; vol. 3**
- Marguerite Yourcenar, **Creierul negru al lui Piranesi și alte eseuri** (Ed. Humanitas; p.n.)
- Nadine Gordimer, **Un capriciu al naturii**

Librăria Eminescu

- Mark Baker, **Viet... Nam** (Ed. Nemira; 8000 lei)
- Nadine Gordimer, **Un capriciu al naturii**
- Gershom Scholem, **Cabala și simbolistica ei** (Ed. Humanitas; p.n.)

Librăria Alfa

- Mircea Vulcănescu, **Posibilitățile filosofiei creștine** (Ed. Anastasia; p.n.)
- Mircea Zăciu, **Jurnal; vol. 3**
- Adrian Marino, **Politică și cultură** (Ed. Polirom; 8500 lei)

Librăria din Bd. 1 dec. 1918, nr. 53

- Serge Brussolo, **Krucifix** (Ed. Nemira; 5500 lei)
- Mark Baker, **Viet... Nam**
- Blaga, **Trilogia valorilor**

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate

(dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Pagină realizată de Alexandru Spânu

TIMPUL SCADENTEI?

de CARMEN-LIGIA RĂDULESCU

Cititorului deja familiarizat cu problematica prozei lui Bujor Nedelcovici noua sa carte, *Aici și acum* (Editura Cartea Românească – 1996), îi va părea o indiscretă călătorie în laboratorul de creație, nu atât a operei cât a personalității scriitorului, permanent scindat, după cum mărturisește, între „dorința de a scrie și aceea de a cunoaște, între invenție și instruire”. Având răbdarea și harul să-și transforme existența într-un destin, romancierul își gândește viața ca pe o inițiere și o venire permanentă: toate limpezirile gândului său au fost surprinse, ca trepte ale unui itinerar ritual, în articolele publicate vreme de aproape 25 de ani în revistele din țară (România literară, Ceafărul, Contrapunct, Ramuri, Vatra, Convorbiri literare etc.) dar și în cele din străinătate (Sprit, Lumea liberă, Cité libre, Meridian).

Volumul *Aici și acum* prelungește într-o tonalitate gravă aceeași dorință simplă dar atât de greu de împlinit: să aflui cine sunt, ce rost am pe acest pământ și să vrut Dumnezeu de la mine“. Părăsind lumea securizantă al ficțiunii, Bujor Nedelcovici se mai protejează în spatele personajelor sale, fiind tot ce a scris și publicat, ca la o Judecată Apoi: „Acum mă privesc în față și vă privesc ochi“. A rezultat o carte de bilanț care l-a lăsat pe autorul ei o implicare profundă în prezent, din fericire considerat la justa lui măsură, de efemer neliniștitor menit să fie adrat într-o rețea de sensuri.

Temele volumului sunt generoase și întesc de proza „obsedantului deceniu”: Istoria, Politicul (și politica), Memoria, Justiția, Revoluția, Revolta. Nouă este folosirea lor, într-un stil temperat de „seninătatea lucidă” temperată de un „optimism tragic”. Intențiile orului merg spre ieșirea din sentimentalitate în spirit critic și autocritic, spre raționalitatea nuanțată de „depersonalizare”. Discursul se ridică de multe ori deasupra stării de implicare, urmându-și drum spre eternul spiritualității, într-o claritate fremătănd de sensibilitate disimulată grijă, pentru a nu deranja echilibrul explicării metafizice sau religioase a evenimentelor. Fie că sunt de ordin personal (arestarea și îndamnarea tatălui, refuzul unei cărți de către izură, dezamăgirea provocată de un cunoscut, film văzut la momentul potrivit), fie că sunt de ordin public (de toată lumea (căderea zidului Berlinului, războiul din Iugoslavia, gulagurile staliniste), întâmplările au un sens al lor ce devine îmbilanzit și făcut cunoscut.

Aflăm din acest volum, povestea unuia dintre nanele lui Bujor Nedelcovici, *Al doilea sager*, adică tocmai cartea căreia îi era dat să-și schimbe destinul dar să și confirme strania creație a Logosului asupra realității: toate întâmplările anticipate în ficțiune aveau să devină reale, într-un mod surprinzător pentru uși cel ce le zămislise. Romanul și-a „împins” autorul spre exil și l-a transformat într-un scriitor român care trăiește la Paris“, dar pentru că *AICI* poate însemna „acasă”. Unul dintre motivele accentuării sentimentale răzbate tocmai într-o definiție a lui „acasă”: „... un loc intim, fragil, uneori dureros ca o cicatrice care fusese cândva casa mea de la București, în apartamentul în care locuisem: biroul, biblioteca în special masa pe care scrisesem câteva rânduri și pe care o cumpărasem de la un vânzător când eram student și visam să devin scriitor. (...). Acasă mai însemna și ceva care mă răzbea rațiunea și se întâlnea cu natura, ritmul logic și cel cosmic. Cerul, stelele de deasupra și dimensiunea sacră”.

Limitele temporale ale lui *ACUM* sunt tot atât de largi cât Istoria (trecută sau recentă) dar se întind și durată lungă a timpului, metaistoria. În aceste condiții vom uita trecutul, ceea ce construim prezent se va năruia ca zidul Meșterului noile iar viitorul nu poate fi decât o extindere în plus: Istoria înseamnă în primul

rând echilibrul dintre Memorie și Uitare. Bujor Nedelcovici denunță Uitarea (cea profitabilă pentru unii) ca pe „sindromul unei alienări colective”, „o sminteală generalizată” și nu obosește să vorbească despre ceea ce nu trebuie să uităm; începând cu Auschwitzul și Cathynul, terminând cu Sighetul și Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Valorile pe care autorul le propune, tradiția, memoria, adevărul, justiția, onoarea, sunt din sfera celor universaliste și umaniste, unități de măsură pentru fenomenul temporal-istoric văzut în diacronie. Atunci când se referă la momente de scurtă durată, analiza se face chiar în spiritul „vidului existențial modern” și pendularea între cele două alternative asigură volumului nu numai o remarcabilă omogenitate ci și simțirea interioară necesară oricărei creații.

Ca și în romanele sale, Bujor Nedelcovici rămâne fidel unei viziuni etice asupra existenței, dar moralismul său, trecut prin școala existențialismului și mai ales prin probele de rezistență ale propriului destin, nu este nici anacronic prin patetism, nici de prisos într-o societate modernă. Mesajul are forța conciziunii: „Nu putem trăi și scrie dincolo de adevăr și minciună, de bine și de rău. Conștiința morală este pământul pe care se sprijină conștiința estetică și întreaga metafizică a existenței”.

La antipodul celor care fac uz de inteligență pentru a justifica nejustificabilul, autorul pledează (alături de Andrei Pleșu) pentru „spontaneitatea morală” care presupune o reacție promptă, uneori polemică, alteori doar provocatoare, în orice situație ambiguă din punct de vedere etic, adică o permanentă receptivitate pentru „deschiderea spre acțiune, metafizică și sacră”. *Aici și acum* este, într-adevăr, o mostră de „spontaneitate morală” care durează de aproape 25 de ani, transformându-se într-o atitudine nobilă și constantă. Este necesitatea imperioasă de a investi în viața Cetății, pentru că un scriitor, atunci când își asumă riscul de a rămâne scriitor, este și un tribun în Agora așa cum ne-au obișnuit, între alții, Malraux, Orwell, Bernanos...

Generoasă este și interpretarea pe care Bujor Nedelcovici o preferă conceptului de „alteritate”, pe care îl așează la temelia dialogului cu secolul al XXI-lea: asumarea răspunderii pentru celălalt, compasiunea pentru suferințele lui. Cel care scrie își poate ajuta semenul să se clarifice cu sine, să-și vindece traumele provocate în însingurare și cinism, să-și alunge lenea de a gândi. Toate acestea par motivațiile prezentului volum alături de încercarea de a păstra o memorie preșterent înlocuită de „amnezia dirijată” și de indiferență.

Aici și acum nu are tonul inchișitorial și vindicativ al celui care acuză, dar nici relaxarea culpabilă a celui care iartă fără discernământ. Veghea lucidă în preajma Adevărului apare și acolo unde nu ne-am fi așteptat, de pildă într-un grupaj de cronici cinematografice transmise la B.B.C. sau publicate în revista Meridian. Scriind despre Wajda ori despre Bertolucci, autorul tresare la acuzații nedrepte de antisemitism, la

Bujor Nedelcovici

AICI
ȘI
ACUM

Cartea Românească

vreo cât de vagă încercare de justificare a unei dictaturi, amendând și „cumințenia” filmului românesc din ultimii ani. Să nu uităm că Bujor Nedelcovici este și scenaristul unuia dintre cele (numai!) patru filme interzise în 45 de ani de dictatură (*Faleze de nisip*) și cinematografia reprezintă o recunoscută „iubire adulteră!”

Volumul de publicistică se completează în mod fericit (și original) cu un grupaj de fotografii ce ar putea alcătui *Cartea din carte*. Prefațate de câteva rânduri explicative, ele sunt adevăratele urgențe ale memoriei pentru că reprezintă biserici și case demolate în deceniul trecut. Fotografii, luate pe ascuns, păstrate cu teamă și apoi trimise în Occident, sunt în același timp revoltătoare și triste, iar textele însoțitoare cad ca o ghilotină: „Pridvorul Mănăstirii Schitul Maicilor. Arcade și coloane în stil brâncovenesc. Demolate în 1984. Prima turlă a Bisericii Alba Postăvari s-a prăbușit. Crucea din vârful turlei s-a frânt. Buldozerul continuă să distrugă turla a doua”.

Definind splendid fotografia („privirea aruncată în urmă de Orfeu, știind că de data aceasta o va pierde definitiv pe Euridice”), Bujor Nedelcovici găsește încă o modalitate de a sfida Timpul printr-un „act de memorie, de statornicie în durată”.

Cochetând cu Privirea, autorul nu neglijează nici un moment puterea Logosului pe care îl consideră „cuvânt, rostire, gândire dar și Dumnezeu”. Retrospectiv, transpare de-a lungul mai multor articole un adevărat program estetic, confirmat de trecerea timpului. Confesiunile despre secretele creației, reflecțiile asupra evoluției romanului contemporan dar mai ales clarificarea rolului romancierului, martor și „rostitor de adevăr”, aduc volumul *Aici și acum* în sfera interogațiilor despre artă în tradiția lui Breanu sau Marin Preda. Mai vechea definiție a romanului, „desen în mișcare”, este completată sub aspectul semnificației: „un mit transpus într-o situație concretă prin care se revelează miracolul lumii”. Fidel convingerii că „arta este locul în care se produce revelația sacrului”, Bujor Nedelcovici nu ezită să transfere înzestrările creatorului și în domeniul laic, al moralei și al civismului: „Artistul este un erou redimensionat la proporții umane care trece prin durată Istoriei și tinde către durată eternă a spiritualității”.

Dimensiunea aproape solemnă a multor articole este generată de sentimentul că scrisul reprezintă o plată pentru „polița eternității” iar „arta este o permanentă relație de prietenie cu moartea după ce a trecut prin Iubire”.

Concepută ca o carte a scadenței, *Aici și acum* ar putea avea și o altă menire, în lumina unei fraze scrise de autorul ei în 1994: „Sunt zile în care sunt stăpânit de credința că până acum nu am scris decât o prefață la tot ce abia acum ar trebui să scriu”.

petre stoica

Solitarul orașelului vlăguit

Cu prilejul manevrelor de toamnă
care încep în golul nostru și se încheie
în depărtarea aceea mănoasă
eu rămân solitarul acestui orașel vlăguit
construiesc tunele sub ghețarul cărților și
reconstruiesc melodiile înaintașilor
altfel spus
tropăi într-o singurătate din care
voi ieși cu idealurile decimate

întru bucuria prostuței cu uger de capră

Morții, poate ei

Unii mănâncă prune pe treptele bisericii
alții așteaptă sfârșitul mileniului

stau cu toții în umbra hărții
pătată de grăsimile istoriei

dar nimeni absolut nimeni nu alungă
negura căscatului rumegușul
pleoapelor

morții poate ei
mai cred în algebra izbăvirii

Profesori de vacarm

Am avut cu-adevărat bărbați iluștri
umbrele lor sunt devorate de spini și de
capre

înșiruiți la tribuna anotimpului secetos
profesori de vacarm încinși cu
eșarfă națională
între două sughițuri și o jerbă de ceață
invocă vestigiile iluștrilor crezându-se
ei înșiși emanația Olimpului

iar voi ascultați

Râd și fumează

Candidații la fericire
stau pe terasă beau bere irizată

dezbate probleme politice despică
butucii adevărului descriu
violente scene de dragoste

râd și fumează râd
și râgâie cu ferveare

treptat treptat berea se tulbură
sub aburii căscatului

și deodată noaptea
coboară în testiculele lor transpirate

Așteptăm

Așteptăm o generație mai puțin
somboroasă
așteptăm o recoltă de narcise autentice
așteptăm un timp
care să aibă culoarea și sensul timpului

așteptăm o bătrânețe surzătoare
și preoți cu voce limpede

Din cronica bătrânului

(III)

Femeie necunoscută
prin hazard
ajunsă în perimetrul
vieții mele de paznic al cărților

femeie

ce nume să-ți dau? rozmarin?
dalie? poate sulfina?

sau nume de coapsă
desprinsă din maluri de miere
să-ți dau?

se apropie ceasul insomniei
și nu știu

Vameși la granița dintre

somn și nimic

Manevrele de toamnă vor arăta
cât de supli suntem noi în rezolvarea
problemelor vitale
vor arăta că știm să extragem esențe
subtile

din haosul splinei moarte
vor arăta că știm să aducem simetrie
în franjuri ignoranței

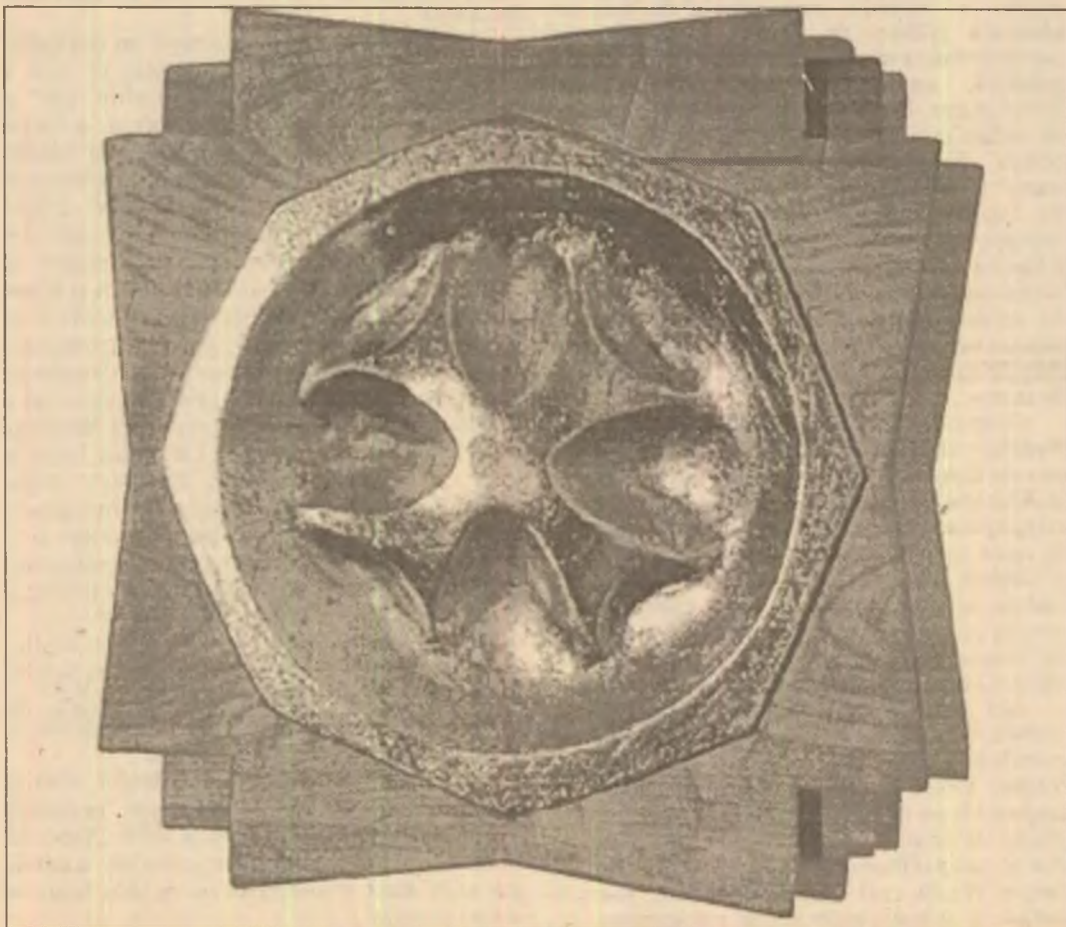
vor arăta că știm să uităm siluetele
crucificaților
acolo sub clopotnița gerului

vor arăta că suntem vameși la granița
dintre somn și nimic

Imperativă

Demontați angrenajele false
alungați apostolul secetei
numit pe post de morar

și pâinea voastră va avea
aroma soarelui

A SCRIE DESPRE CE NU SE POATE

de ALEXANDRU GEORGE

Rareori mi-a fost dată o mai mare contrarietate în fața gestului firesc de a scrie ceva despre o carte, ca aceea care am trăit-o în fața volumului d-lui Mircea Mihăieș, **Cărțile crude – Jurnalul intim și sinuciderea**, Timișoara, 1995, pe marginea așezării țineam totuși să fac unele observații, deoarece subiectul mă incita în grad maxim. Scriu în genere dintr-o pură somație lăuntrică; excepționând o scurtă perioadă din cariera mea, nu m-am făcut cronică, deci am putut evita întâlnirile neplăcute sau pentru mine dăunătoare. În *Țara Românească* a-ți exprima o opinie literară amâne (chiar după mai bine de un lustro de la „eliberarea” de sub comunism) o crimă, o ofensă, un atentat față de tot soiul de posesori și cultivatori de certitudini, ceea ce-ți atrage aprobriul în formele cele mai diverse, acuzația la rea credință apărând sub pana te miri cărui publicist. Riscul acesta eu mi l-am luat de mult și am stăruit să-l înfrunt, o dovadă fiind și rândurile de față introductive, care ar fi fost deconcepționate în climatul liber al vechii culturi românești sau din țările de oarecare civilizație ale Lumii.

Am citit cartea d-lui Mihăieș cu interes și contrarietate, căci mi s-a părut a fi o continuare a uneia anterioară, **Tânărul Faulkner**, pe care am parcurs-o doar în fușă, pentru că nu am reușit să mi-o procur. Subiectul aceleia făcea parte dintr-un mănunchi de preocupări ce se pot descoperi în însuși nucleul activității și convingerilor mele scriitoricești; aș fi avut și atunci unele observații de făcut dar mai ales aș fi găsit să intru în dialog cu tânărul autor, proaspăt afirmat cu această carte, care s-a și bucurat de un deosebit succes. Cititorii mai avizați știu că am scris cel puțin două romane care speculează formula jurnalului intim, ideea de notație și de posibilă înscriere a unei personalități și a unei drame într-o formulă pe care unii (dar nu eu) o consideră un hibrid, o formă primitivă de expresie, un simplu material pentru adevărata creație. În romanul **Caiet pentru...**, jurnalul intim este chiar un personaj, devenit astfel la o a doua lui lectură, la o recitare distanțată, „estetică”. În **Seara târziu** am înfățișat cazul unui tânăr intelectual care crede în vocația sa literară și își încordează eforturile întru scrierea unui mare roman, dar care, la un moment dat, se abate pe un drum secundar, începe să țină un jurnal, ajungând să descopere în acesta un interes epic, eventual o altă carte, pentru el tot reprezentativă, deși, în același timp, surprinzătoare. Să mai pun la socoteală paginile mele de jurnal (nedatate) din seria începută în 1983 cu **Simple întâmplări în gând și spații**, pentru a explica mirarea mea când m-am văzut ignorat de un studios al problemei cu care mă presupuneam în altă situație decât cu Eugen Simion, de pildă, care a închinat temei un volum compact de contribuții savante în **Caiete critice**, fără să pomenească măcar o dată numele meu. Să admit că dl. Mihăieș și-a redactat

interesantul eseu (care este, dacă nu mă înșel, teza sa de doctorat) mai înainte de a-mi cunoaște scrierile; oricum, tema cărții sale era de un interes arzător pentru mine și mă silea să scriu, să intru în dialog cu un coleg atât de apropiat. Din păcate, între timp, eseistul de la Timișoara a devenit și comentator politic (într-o gazetă literară!) și s-a pus în situația inadmisibilă după mine de a scrie pe partitura altuia; și pe mine, pe care presupuneam că mă ignoră, m-a acoperit într-o pagină întregă de text cu tot felul de sarcasme și ironii, ba chiar, ceea ce e inadmisibil, cu insulte, asta putând ridica bănuiala unui gest din partea mea de replică indirectă.

Am fost obligat să fac această plicticoasă introducere pentru a-mi justifica un demers care privește totuși subiectul eseistului de la Timișoara, pentru mine atât de interesant. Nu ezit deci să spun că eseul d-lui Mihăieș este în mod vizibil un „rest” din celălalt, nu o continuare și adâncire analitică. Și tema: legătura dintre sinucidere și ținerea unui jurnal intim mi se pare iluzorie, inexistentă, oricâtă bunăvoință aș depune și oricât mi-aș investiga memoria de autor care a citit și el unele cărți. Este vreo legătură între viața lui Drieu la Rochelle și moartea lui voluntară (survenită datorită falimentului idealurilor sale politice, care-l apropiaseră de Germania lui Hitler)? Virginia Woolf, sinucisă la o vârstă destul de înaintată, ea fiind însă un spirit apăsător de idei sumbre și depresive încă mult înainte de actul fatal. Stefan Zweig s-a sinucis demonstrativ, ca protest față de ororile celui de al II-lea Război mondial. Recent și-a luat viața Gilles Deleuze, filosoful, ceea ce oamenii din tagma lui nu prea fac. (O sinucidere din exasperare și disperare metafizică dar și prea omenească furie autodistructivă a încheiat viața lui Otto Weininger, abia trecut de douăzeci de ani.) La noi în țară, printre rarii scriitori sinucigași se numără Ilarie Chendi, bolnav incurabil de nervi, și Cora Irineu, care intra în tema d-lui Mihăieș, deoarece a lăsat un prețios jurnal (care, însă, nu e, vai! al unei sinucideri.).

Există o „psihologie” a sinucigașului, care s-ar putea lăsa surprinsă într-un lucid jurnal intim? Mă îndoiesc, deoarece tema aceasta literară a fost tratată în romanul epocal al lui Goethe, care este însă al **Suferințelor tânărului Werther**, nu al sinuciderii sale... Pe urmele cercetării sociologice a lui Durkheim, se poate admite că tipul acesta maladiv este caracterizat prin depresiune, retragere în sine, izolare de cercurile amicale sau familiale cele mai apropiate și, de la un punct încolo, prin abulie, inactivitate. Numai că până a ajunge aici, el poate deveni tocmai un... scriitor. Acesta își construiește o lume a lui, își găsește justificarea în ea și, bineînțeles, își poate da în unele cazuri sfârșitul. (Ca un amuzament secundar, ar fi de observat cazul lui Cioran, care din tinerețe a trăit cu obsesia sinuciderii sau măcar a morții, dar a

parvenit, printre vâcăreli, la o vârstă respectabilă; sau cazul lui Henry Miller, care din adolescență a trăit cu gândul morții, ceea ce nu l-a împiedicat să moară octogenar, între timp căsătorindu-se de vreo patru ori cu femei din ce în ce mai tinere și mai atrăgătoare.)

A fost Hemingway un scriitor sinucigaș? Dar Paul Celan? Dar Ilarie Voronca al nostru? Poate Arthur Koestler, sfârșit prin proprie voință după ce trecuse de 85 de ani? În zilele noastre sinuciderea de tip romantic este rarisimă printre scriitori, după cum în genere ea nu e tipică pentru sfârșitul unui om. De ce? Cred că scriitorii, din multe pricini și pentru justificate temeiuri, posedă o psihologie abnormă, la ei tocmai anomalia izbutind să se vadă realizată, iar adevăratul lor plan de existență e cel al creației și valorii. Dacă e vorba să definim sinuciderea în cazul scriitorilor, ea nu poate însemna decât un eșec, un faliment pe adevăratul lor plan existențial. Suferința fizică, boala, neajunsurile de ordin social sau sentimental, conflictele cu cei mai apropiați membri ai familiei pot afecta pe un scriitor, îl pot duce la sinucidere, dar adevăratul lui sfârșit tragic (prematur uneori, sau amânat multă vreme) nu poate avea drept cauză decât falimentul pe planul creației. Or, aceste planuri trebuiesc deosebite, pentru a se evita cea mai frecventă și păgubitoare confuzie.

Or, un jurnal poate să consemneze cel mult atmosfera generală, climatul în care trăiește scriitorul, dar nu poate avea drept obiect actul sinuciderii, care e unul de pură negație, de decizie de sine, de infirmare a unei vocații și unor pretenții. Sunt cazuri în care se poate bănui la un scriitor mediocre conștiința ratării, cedarea în fața unor eșecuri repetate, înțelegerea unei situații fără altă soluție, dar tragic este cazul scriitorului care se sinucide după ce a îndreptățit mari speranțe, cum a fost acela al lui Weininger, al omului care pare a-și bate joc, prin sine, de o forță care simțim că îl depășește și pe care s-ar zice că vrea să o umilească. Acesta ar fi cazul lui Emil Ivănescu, pe care eu (în ipoteza unei bune înțelegeri cu dl. Mihăieș, care n-a fost să fie) i l-aș fi indicat ca exemplu și i l-aș fi propus analizei.

Dar și aici avem a face cu un scriitor care își încheie jurnalul în 1942, el dispărând prin proprie voință abia un an mai târziu, deși intenția fatală se configurase cu precizie. Este acesta și cazul lui B.F. Cummings, autor al celebrului **Jurnal al unui om decepționat**, publicat sub pseudonimul W.N.P. Barbellion, o carte de care a făcut caz generația „trăiristă” la noi, Mircea Eliade, în primul rând, dar și Mihail Sebastian, amândoi autori ai unor excepționale de interesante jurnale (al celui din urmă așteptând încă revelarea). El s-a sinucis la mai bine de un an după ce nu mai scrisese nimic în jurnalul său. Și poate că asta ne avertizează asupra unui fapt prea vădit: că sinuciderea nu poate fi subiect de consemnări, singurul lucru posibil rămânând „pregătirea” ei, în cel mai bun caz, ceea ce transmite interesul pe alt plan, cel al unei anumite psihologii și al unei încurcături de cauze.

Aș extinde observațiile mele, de om întrucâtva experimentat în materie, asupra dificultăților de a surprinde un proces prin notații treptate, căci de el nu-ți poți da seama decât după scurgerea vremii. Sinuciderea e o încheiere; ea, în sine, scapă observației și transcrierii pe hârtie. Iar pentru un scriitor, adevărata sinucidere este oprirea din activitate (voluntară, fortuită, nu interesează!). Din punct de vedere literar, Rimbaud s-a sinucis, în mijlocul ignoranței publice, mai abilit decât a făcut-o altul ieșind dintr-un registru de stare civilă, printr-un gest anume, cu mari ecouri momentane.

FUNIA VIETII

Dimineața. Prin spărtura de zid care a fost cândva fereastră, intră tot soarele.

Un bărbat doarme pe jos. Mișcă o mână. Deschide ochii. Privește în tavanul poleit cu aur, fisurat în câteva locuri. Omul încearcă să mai doarmă, trăgând peste ochi pătura uzată, ruptă. Dar nu mai poate adormi. Aruncă pătura.

Se freacă la ochi. Își drege gâtul printr-un răget.

El este Sandu Tariverde. În caftan și-n picioarele goale. Pare un boiermaș scăpătat, un stăpân fără slugi, un domn resemnat. Se așează turcește, sprijinit de perete.

Îi vedem chipul tânăr și zbârcit. Pe fața lui se citesc urmele dezastrului timpuriu. Barba dezordonată, gri. Părul capului e rărit, chelia progresa din spre frunte spre creștet. Pielea feței are pete roșii, jupuituri. Încrățituri la ochi, laba gâștei. Urmele orelor nedormite, orelor alcoolului.

Se află aici o ruină de om într-o ruină de casă. Două ruine, așa păreau la prima vedere, casă și om. Dar realitatea este alta. Casa e solidă, dar intră în planurile demolării; iar ruina umană ascunde în ea o vitalitate autentică, adică fără scop.

El este îmbrăcat în caftan jerpelit, în ținută de casă. S-a trezit, ia cunoștință de viața sa, de lume. Este luna mai. O primăvară mediocră, dar promițătoare. A trecut iarna, și Sandu Tariverde a scăpat viu. Fără foc, fără prestigiu social, dar viu!

În vila aceasta nu mai arde focul. Soba a fost demontată, faianța sobei cu ornamentații mitologice a fost recuperată, în zid se vede spărtura afumată.

Noaptea sunt reci, Sandu Tariverde doarme îmbrăcat, în caftanul vișiniu, i-a prins bine acest halat găsit chiar aici, în mormanul de rufe uzate, aruncate de fostul proprietar, inginerul Doman. Tot din zdrențele aruncate de fostul proprietar a recuperat și șapca albă. Doar pătura roasă, cenușă, găurită, intimă, este a lui, străveche, bagajul său de nomad.

Sandu Tariverde se ridică din bârlog, pășește. Se dezmoștește. Se apropie de dreptunghiul care a fost cândva fereastră.

Apreciază clădirea. Cărămidă. Zid trainic și știrb. O să aibă probleme ăia cu demolatul, își zice. Fără dinamică, asta nu cade! Ziduri făcute să țină sute de ani, așa cum știau să construiască bătrânii noștri, își zice.

„Casa e trupul“, mormăie el. Ca într-un vis halucinant, casa năruită vestește năruirea trupului. Sfârșitul casei, în vis, înseamnă sfârșitul fizic al omului.

Sandu Tariverde merge spre colțul camerei, spre grămada de sticle. Multe sticle goale, unele în picioare, altele răsturnate. Ridică una, o duce în dreptul ochilor. Apoi ridică încă vreo câteva, le cercetează pe rând, cu speranță. Cum a făcut și ieri dimineață. Nu mai este nici o picătură.

Sandu Tariverde ar bea ceva. Îi lipsește acel strop de alcool care să-i deschidă, brusc, un paradis cunoscut. Tânjește după luminările pripite ale rachiului, când nu-l mai upără nelămurita sa existență și simte năfrățirea cu semenii. Undeva, în aburii

vasile andru

alcoolului, el ghicește unitatea speței umane. Acolo încetează apriga cursă a înhățării, a eliminării vecinului. Sandu Tariverde, el însuși, a alergat într-o vreme după putere omenască. Pe timpuri! Când era un tânăr arivist, educat după normele Europei!

Europa și planeta noastră, neterminate, eșuând între cursa umană păcătoasă și un proiect divin neștiut, din care face parte și el, jerpelitul doctor Sandu Tariverde.

Acum el este perfect treaz, și nu-i bine când este treaz, că atunci el cugetă. Se dedă la cugetare.

Își evaluează situația de om liber, evocă episodul care l-a marcat, arestarea, scurta detenție, procesul.

„Deci fostul meu coleg de școală, președintele de tribunal Dan Buzdugan, a trebuit să mă condamne, să-mi dea trei ani închisoare. Cu suspendare. A fost domn. A învățat roata legii ca să ies din zeghe. El știe să învăț, să se acopere, este de-al lor. Om nou cu pungă nouă. Am fost pe mâinile lui, el mi-a hotărât soarta. La școală, el copia temele de la mine. Dar a făcut progrese pe alte chestii. Am fost pe mâinile lui. El ținea în mână balanța și dosarul meu, eu eram cel judecat, osândit. El ținea mânerul ghilotinei, dar nu mi-a retezat capul. Trăiesc din mila lui și a lor. El are privilegiul de a fi clement. Iar eu, beneficiarul, ciugulesc firimiturile. Asta se cheamă că m-a salvat, mi-a dat numai trei

ani, cu suspendare“.

„Egoism filantropic!“ zice Sandu Tariverde etichetând societatea română întreagă, orânduirea. „Pentru că nu-mi dă ce merit pe muncite, îmi aruncă în față ceva de pomană. Și reiese că-i generoasă, că trăiesc din mila ei, că port recunoștință.“

Sandu Tariverde este treaz. Gânduri de înălțare socială trec prin capul lui. Nu mai este el tânărul arivist de odinioară, e drept; totuși gânduri de înălțare răzbesc din izvoarele instinctului și din antecedentele sale. Un curaj al răzbirii se aprinde, în incendii scurte: Va scrie! Va scrie al naibii de bine! Se va cuibări la Cultură. Se va cățăra iarăși pe piramida socială! Glasul lui se va auzi departe! Va fi temut și căutat. Va avea iarăși, în buzunarul mic, toate posturile dorite. Ca altădată, când era șef de promoție, șef de lucrări, șef de catedră la Universitate, șef de rubrică la o mare revistă. Acum este un mareșal decăzut din rang, destituit și bușit, care are însă bastonul de mareșal în tașcă.

Sete mare.

Ar da un baston de mareșal pe o țuică mică.

Ar bea orice produs etilic, dar mai ales un butoiăș de vin.

Însă Dumnezeu nu face minunea să aducă din senin un sacru butoiăș de alcool.

Se întinde pe maldărul de boarfe care-i servește drept pat. Dă iarăși cu ochii în tavanul aurit, și asta îi naște o scurtă înfiorare, un puseu nepământean.

Nu suportă poziția, se ridică. Reintră în realul casei. Într-un colț este un scrin superb, dar fără un picior și fără uși. Abandonat. Singura mobilă din sufrageria golită.

Soarele bate direct în trup, Sandu se complăce, oasele lui vor căldură, după o iarnă fără foc.

Face doi pași. Parchetul e scos, dușumeaua este moloz și var. Lustrele și prizele sunt scoase. Dar urmele măreției casei nu s-au șters. Un palat! El, zdrențărosul doctor în filologie, candidul deposedat, doarme singur în acest palat. E drept, un palat **împrumutat** pe câteva zile, efemer. Fără uși, fără ferestre, fără instalație electrică. Dar, ziceam, urmele măreției se văd în zidăria solidă, în stil, în arhitectura ogivelor, în tapetul scump, mătăsoș. Vila inginerului Doman.

Vilă istorică, moștenire de la înaintași vestiți arhitecți interbelici Doman.

Simțea aici, în casa asta, legătura simbolică între casă și trup. Gloria casei împlinind-o pe cea a trupului din care s-a manifestat.

Tânărul Doman a moștenit de la tatăl său un caracter bun și o casă bună. A stăpânit-o mulți ani, scăpând de tăvălugul naționalizărilor. Dar iată, într-o zi, ca un trăsnet, a venit dispoziția de evacuare a vilei, în vederea demolării. Au urmat acele luni cu zbciumare, cu disperare și moarte

Iar acum în această vilă solidă și vastă, se lăfăie singur Sandu Tariverde. Doarme aici pe furiș până ce apar buldozerele.

Este a zecea casă pe care Sandu Tariverde, zdrențărosul doctor în filologie, a posedat-o în decurs de un an.

„O rușine!“ zice Sandu Tariverde. Dar nu știm la ce anume se referă: la prezent sau la viitor, la nația lui sau la el însuși.

Se așează iarăși turcește. Strânge în jurul trupului așternutul, zdrențele. În dreapta lui, pe grămada de moloz care-i servește de noptieră, zace o carte deschisă, începută. Nu-i vine a citi. Îi este foarte sete. Îl chinuie imaginea unui butoiăș de vin. Pe ecranul minții lui se desenează conturul argintiu al unui butoiăș. Îl arde gâtul, suferă cumplit.

Katia Fodor

★
★ ★

(Luceafărul nr. 32/1996)

Iată-mă lipsită de verb
Dintr-o dată nu mai am propoziții
Doamne,
Cu ce-am greșit,
Da, am greșit, acum observ
În actualele condiții
(Care nu se schimbă –
Să ne trăiască!)
Cine nu are verb
Să-l atingă,
Să-l vorbească,
Vorbește o altă limbă
Românească.

Lucian Perța

★
Ca să bați la ușă, trebuie să existe ușă.
În lipsa ușii, bați în cărămidă.

Se aud ciocănituri în cărămidă. În cadrul
și se zărește capul unui lucrător, cu cască de
protecție. Apoi apare în lumină tot corpul său,
lopeta cu pete de var, cizme de cauciuc
ăfuite.

– Domnu doctor, v-am adus apă vie!

Sandu Tariverde răspunde scurt:

– Salut.

Surâde. Are chip de boier amabil, dar
fuscăt că ăla, majordomul, a întârziat puțin.

Fața lui Tariverde poartă urmele supărării.
Ieala ferfeniță a obrazului, pergament pe
care e gravată năruirea. Dar apariția omului cu
apa vie îi conferă o spontană strălucire, o
înținerire voioasă.

– Dom' profesor, se apropie batoza! A
ajuns la numărul 87, înțelegeți, aici este 91.
Stă înseamnă... cel mult o săptămână, și se
arămă. Băgăm dinamită, că jos e beton.
Șadar, urgent încălecarea pe cai!

– Meștere Manolache, ești un alarmist!
Ieși Sandu Tariverde. O săptămână e o
eșnicie. Iar tu vestești de parcă ar da
buldozerul peste noi chiar în clipa asta!

– Totuși...

– Timpul este cu noi. Nu vă speriați de
mp, oameni buni! (Sandu are un ton retoric,
are îl prinde; e în faza idealistă care precede
contactul etilic.) Într-o săptămână, zice, se pot
lămădi situații planetare. Ca să te liniștești,
i voi aminti că o săptămână a durat
reațiunea lumii... și tot atât a durat preluarea
uterii de către indienii lui Gandhi și de
olșevicii lui Lenin... O săptămână a durat
estrămarea imperiului austro-ungar și
italul dezlegării supușilor de jurământul de
delitate imperială și constituirea României
Mari... O săptămână a dormit pe-o ureche
ruia din folclorul nostru, ca să-i energizeze pe
urci... Săptămâna este unitatea de aur a
aptelor mari.

– Dom' profesor, eu zic să vă pregătiți de
năutare. Astăzi, cel târziu mâine.

Sandu Tariverde nu răspunde. Se poartă ca
n om perfect liber. Adică tace. Deși vede
sticla verzuie din mâna lui Manolache, deși
alivează tropical, se face că privește în zare.

– Serviți o țuică, dom' profesor! îl invită
Manolache.

Sandu îl bate pe umăr. Un gest care poate
ă însemne: Îți fac favorul să primesc darul.
Ămăia și agheasma datorate celui chemat să
eprezinte nația măcar o sută de ani. Eu te
eprezint pe ascuns, dar pe drept. Sunt un erou
landestin al timpului nostru. Merită să dăm
năna pentru că tu, muncitorul, ești curat: ești
veșnicul înșelat, veșnicul jecmănit de istorie.
Societatea te lovește, iar tu o slujești. Ea te
ură, iar tu o răsplătești. Îi împrumuți mâinile
ale ca ea să te lovească. Tu duci viața
duhovnicească.

– Ce tot mormăiți, dom' profesor? Spuneți
o predică?

– Am zis că tu duci viață duhovnicească.
Adică faci bine celui ce-ți face rău. Tu ești
dealul: pe drept cuvânt marxistii vicleni au
spus asta, fără să știe ei bine ce spuneau.

Pavel Manolache se așează pe „fotoliu”
din cărămizi stivuite și acoperite cu ziar.
Acest fotoliu este opera lui Sandu și fala
sufrageriei.

– Cum * adică viață duhovnicească?
Întrebă el.

– Păi... un călugăr român, un luminat
cărăuia nu suntem vrednici să-i legăm nici
nojița opincilor... a spus că oamenii se împart
în patru categorii. Unii duc viață diavolească,
adică ei lovesc în cei care le-au făcut bine.
Alții duc viață dobitocească, adică ei lovesc în

cei care i-au lovit. Alții duc viață omenească,
adică ei răspund cu bine la bine. În fine, alții
duc viață duhovnicească, adică ei fac bine
celor care le fac rău.

– Și credeți că eu sunt în stare de așa ceva?
Păi dacă unul mă cârpește, credeți că eu nu-i
trag o scatoalcă?

– Da, așa cred! zice filosoful ponosit Sandu
Tariverde. Societatea te cârpește, te pleznește,
te tăbăcește – iar tu asuzi pentru ea. Eu cred
asta: că tu duci viață duhovnicească.

Manolache se amuză, se simte supraestimat.

Plin de respect pentru intelectualul care-i
acordă prietenia, Manolache îi întinde sticla.

După câteva înghițituri de țuică, Sandu
Triverde devine și mai solidar cu clasa
muncitoare. Pavel apreciază.

Ei își trec de câteva ori sticla unul altuia.
Trag direct din sticlă. Sandu emite câteva
onomatopoe de juisare.

Manolache redeschide discuția spinoasă:

– Dom' profesor, bag buldozerul. Asta-i
situația.

– Meștere, te dai mare. Te lauzi că tu bagi
buldozerul. Ca și cum tu ai hotărât treaba asta.

– Păi da, așa scrie și la ziar. Că eu,
proletarul, sunt pătura conducătoare.
Proprietar și beneficiar.

– Dacă-mi aduci și mâine o sticlă de țuică,
eu te cred pe cuvânt. Te cred că ești pătura
conducătoare.

– Trebuie să grăbiți mutatul, v-o spun cu
îngrijorare. Uneori ăștia demolează mai
repede decât au prevăzut. Peste plan, adică.

– Tu ce propui?

– Propun să vă mutați astăzi.

– Nu! Azi nu! Doar nu dau tătarii! Îmi
place vila asta. Este orientată spre răsărit. Este
o vilă cinstită, fără stafii.

Pavel: Vă găsim, ceva la fel de bun. Tot
vilă, tot orientată, și fără stafii, dacă ziceți.

Sandu trage o dușcă prelungă. Zice: Tot
vilă? Îmi doream o căsuță modestă... o
chichineată tainică, sihastră...

Pavel: Asta am, asta ofer.

Sandu: Se aprobă. Unde este?

– Cinci numere mai la vale, tot pe Calea
Moșilor.

– Bun.

– Cred că-i neplăcut să vă tot mutați...

– Nici nu-mi dau seama că-mi schimb
domiciliul. Toate locuințele astea seamănă
între ele, au o jălnicie comună. Nici nu-mi dau
seama că este, de fiecare dată, alta. Numitorul
lor comun este pierzania și neantul.

El știe ce vorbește, acum.

Ei privesc amândoi în tavanul sufrageriei.
Ei se gândesc la același lucru, la omul mort.

– Mă strânge în spate când intru aici, zice
meșterul. Din locul ăsta, moartea nu s-a dus
încă. E aici, dă țărcoale. Cum ați putut dormi
aici?

– Moartea... îngână Sandu. Știi ceva...
Noi ne naștem cu moartea-n oase și murim cu
viața în inimă.

– Cum puteți dormi aici, domnu'
profesor? Sunteți un om tare! Eu m-aș speria
aici.

– Nu-s tare. Eu mă sperii dincolo, în
stradă. Aici sunt la adăpost.

Sandu bea o înghițitură lungă. Apoi
întinde sticla către clasa muncitoare, care bea
și ea o înghițitură.

– Domnu doctor, eu plec. Ceasul mă
zorește. Dacă lipsesc mult, ăia din echipă trag
chiulul. Cum îi scapi din ochi, ei se dau la
umbră, își aprind țigara și scot sticluța. Așa-i
românul nostru. Dacă nu te ocupi de el
imediat regresează.

– Ce vorbești, domnule! Regresează, ai?

– Da. Nu obții nimic cu vorba. Trebuie

ciomag și bice!

– Conform învățaturii celei mai avansate,
da? Bine, Pavele. Mulțam pentru țuică. Mă
bucur că nu m-ai lăsat de căruță.

– Frumos la frumos trage. Dar nici noi,
sluții, nu ne dezbinăm.

– Mi-ai zis-o!

– Sănătate!

– Salut.

Pavel iese. Sandu Tariverde sughe ultimii
stropi de rachi de pe fundul sticlei. Acum e
alt om! Acum înfruntă altfel realitatea!
Exteriorul nu-l mai sperie. Se pregătește zorit
să iasă.

Aruncă de pe el halatul ponosit, de mătase
vișinie, purtând urmele unei civilizații apuse.
Halatul descusut, pe care l-a găsit printre
vechiturile lăsate de inginerul evacuat,
sinucigașul domn Doman.

Sandu Tariverde își ia hainele „de oraș”,
sandalele. E gata de ieșire. Se oprește o clipă
să privească ornamentele de ipsos, stilul înalt,
și clatină din cap a jale.

Acum privește tavanul aurit.

O funie atârână din tavan, legată solid de
cârligul lustrei. O funie tăiată cu un cuțit
bont, tăiată tardiv, când au descoperit fapta.
„Doamne, stau aici cu ștreangul deasupra
capului!” își zice Sandu Tariverde. Nu-și face
cruce, căci locul tragic nu-i inspiră nici frică,
nici traumă, nici cutremurare.

„Unul trăiește moartea altuia și sfârșește
viața celui alt!” spunea el la al treilea pahar,
când dobânda percepția clară și purificarea
de ipocrizia cotidiană.

Ca într-un vis halucinant, sfârșitul casei
este sfârșitul trupului. „Sunteți un om tare,
dacă puteți dormi aici!” îi spusese
Manolache. „Nu, nu sunt tare; sunt numai
trecător”.

El singur, în casa asta, atâta vreme! „Ca o
ispășire!”, își zice el, când nervii săi fini
presimt legătura lor cu vinovații pământului.

„Funia vieții de apoi!” mai zice el,
recurgând la o adaptare vicioasă a marelui
simbol.

„Pe măsura vremurilor ce le trăim”...

Acum Sandu Tariverde coboară scara
interioară, iese afară. Coboară treptele de
piatră. Pășește pe șoseaua cu hârtoape și cu
trafic greu. E ca și cum a pășit deodată în
plinul lumii, în plinul secolului său.

ARGUMENTUL CULTURAL

de CRISTIAN STAMATOIU

America după America

Incipit-ul volumului de memorialistică și călătorie (spirituală) **A doua Americă**, de Nicolae Băciuț (Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 1996) ar putea oricând să facă parte dintr-o exemplară teorie a retoricii romanului – gen Wayne Booth – prin asumarea unui complex deconcertant de virtualități temporale: „Am refuzat orice estimare a unei posibile revederi a Americii” (p.5). În ciuda unui difuz prezentiment că evenimentul va fi cu repetiție, autorul își va fi spus „Adio, America!”. Aceasta se întâmplă în 1990, când el părăsea SUA, după o intensă experiență jurnalistică facilitată de o bursă oferită de **Magazine Publishers of America**, în cadrul unui program mai vast de „aerisire” a mentalităților Estului de după căderea „cortinei de fier”. Semnul cultural al acestei despărțiri a fost întâiul volum al unei epopei care atunci părea a fi doar un intermezzo: **America, partea nevăzută a lumii** (Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 1994). Imaginile de atunci, de la fața/fețele locului, ale mitului modern „made in USA”, au fost marcate de „condiția naratorului”: singur printre americani! Adică eu și ei! De aici o perpetuă suprapunere, confruntare și decelare („discriminare” nu sună bine!) a modelelor și a mentalităților, ceea ce a încărcat jurnalul cu aroma unei fine meditații asupra civilizațiilor umane.

De data aceasta, realitățile întâlnite au fost și mai complexe, chiar confuzionale, pentru că mediul a fost unul... familiar. Invitat, împreună cu alți 64 de români... europeni la lucrările Congresului al XX-lea al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe (A.R.A.), Reno, Nevada, august 1995, poetul optzecist, editorul, jurnalistul și teleastul Nicolae Băciuț a fost pus de această dată în fața relațiilor care re(animă) nișa culturală românească din SUA. Desigur că ea nu se putea arăta altfel decât cu chipul și asemănarea noastră, adică oscilând amețitor între sublimul regăsirii și blestemul zăniei.

Din toate grupurile pornite din județele României spre aventura americană, grupul mureșean a fost cel mai numeros, complex și cel mai marcant, el lansând și propunerea (la concurență cu târgoviștenii), ca ediția a XXI-a a Congresului A.R.A. să se desfășoare la Târgu-Mureș. Acest grup este un adevărat personaj colectiv, cu rol de martor **polifrons**, din spatele căruia autorul își desfășoară artileria epică (narațiunea la trecut sau în priză directă. flash-back-ul, interviul, autointerviul). În interiorul grupului mureșean se individualizează **careul de prieteni**: Nicolae Băciuț, părintele protopop Gheorghe Șincan, părintele Silviu Negruțiu și pictorul Dorin Handrea, în care autorul e doar un personaj nevoit să se obiectiveze mereu și să uite de mai vechiul american din el.

Traseul urmat este, în același timp, unul geografic dar și spiritual, meridianele și fusurile orare dobândind consistența unei goane spre Vest, de-a lungul căreia se dezvăluie cele mai spectaculoase peisaje geografice și psiho-intelectuale. Acestea constituie adevărate **capitole** ale memoriei și, dincolo de titlul metaforic, ele au numele lor „civile”. Traseul

New York, Chicago, Reno, Las Vegas, Bridgeport, Vera Cruz, New York, este umanizat astfel de nume „de-ale noastre”, precum: poeta Ioana Ieronim, laureatul Premiului Nobel celebrul Emil Palade, o voce a... „Vocii Americii”, Elena Velisar, pictorița Olga Porumbaru, muzicianul Mihai Craioveanu, fostul optzecist SLAST-ist Ovidiu Hurduzeu, preotul Cornel Todeasă, fără a mai pomeni de revederea cu omul de presă George DeVault (un adevărat protagonist al primului volum). Între timp, americanul se aranjase de o vizită la Târgu-Mureș, iar entuziasmul lui față de realitatea vieții cotidiene românești fusese atât de intens încât îi spusese soției sale că-l bate gândul să lase Vera Cruz pentru Târgul de pe Mureș. Acum, fiind din nou pe teren propriu, mister DeVault își exprimă nostalgia pentru sejurul său românesc, fără a mai pomeni de gândul mutării; e bine să rămână omul cu părerea bună... nu-i așa? Căci, iată, este de ajuns să te duci a doua oară pe un țarm pentru ca să vezi „nodul în papură” și să te întorci la „acasa ta”, spre „creșterea limbei românești”, mai ales dacă ți-ai asumat acest risc și înainte de 1989, întorcându-te de dincolo de „cortina de fier”, unde cei trecuți erau bun/rău rămași.

A doua Americă este un argument al activității culturale prin care Nicolae Băciuț și-a argumentat față de sine, mai întâi, gestul „absurd” al întoarcerii; într-o primă formă acest text a constituit un palpitant serial în cotidianul local **Cuvântul liber**, pentru ca apoi foiletoanele să se coaguleze aproape singure într-un volum „american”, adică destinat succesului de gen.

Interviuri fără reportofone

Filologiei generației optzeciste, printre care și Nicolae Băciuț, au cunoscut una din cele mai vitrege repartiții în „tarlăua muncii”, ei ajungând să beneficieze doar de subsolul celebrului **sistem Ce-fe-re**, care acorda posturile în: localități cap-de-linie și apoi în altele, în care trenul oprește, prin care doar trece și – în final – erau localitățile în care se auzise de un tren... Desigur că „îngroparea” într-o văgăună (gen Emil Brumaru) ar fi putut constitui un model, dar datele genetice ale noii generații (pe atunci) presupuneau neapărat o cameră cu ieșire spre mediul citadin, puțin boem, puțin **underground** și foarte livresc.

Ajuns într-o situație inacceptabilă pentru propria viziune asupra sinelui, Nicolae Băciuț alege o lăudabilă cale de ieșire din impas: apropierea de revista **Vatra** și redactorul ei șef, regretatul Romulus Guga, căruia el tocmai îi suscitase interesul după ce îi luase un deosebit interviu pentru **Echinoc**. Stagiul aspirantului la statutul de redactor al **Vetrei** a presupus îndeplinirea unor misiuni „absurde”: „Te duci și-i iei un interviu lui Mihai Beniuc!” (sau temiri-cui), așa pur-și-simplu! Cum de fiecare dată Nicolae Băciuț venea cu „tema făcută”, redactorul-șef a intrat la idei și l-a primit pe noul ziarist în redacție. În consecință, serii întregi din numerele revistei conțineau la rubrica **Vatra dialog** interviuri de impact realizate de „tânărul lup” cu o pleiadă atât de vastă de personalități

încât iarăși se verifică paradoxul conform căruia extremele se ating. După aproape cincisprezece ani de asemenea întâlniri privilegiate cu oameni ce ne-au definit contemporaneitatea, iată că se conturează o lume **apud** Băciuț. Ființarea ei se relevă în două planuri: unul psihologic, cel al propriei deveniri, și altul livresc, reflectat în colecția revistei **Vatra** (până prin 1991) iar în ultima vreme prin volumul **Anotimpul probabil** – interviuri cu Ștefan Băciuț, Eugen Barbu, Mihai Beniuc, Romulus Guga, Florin Mugur, Nichita Stănescu și N. Steinhardt (Editura TIPOMUR, Tg. Mureș, 1995).

Selecția capitolelor-interviu din multitudinea de variante posibile a vizat, în afara aportului de informație inedită – ba chiar explozivă pe alocuri –, criteriul impactului afectiv. Astfel, anumite chipuri ale „balaurului” numit literatură sunt propuse aici ca trofee vii din panoplia culturală a reporterului. Pornit cu armele și bagajele specifice imortalizării clipei, Nicolae Băciuț a încercat o serie de aventur epice în care nu sunt descrise, ci mai mult sugerate, momente ale inefabilului legat de aura unor personalități (pozitive sau negative... după voia dumneavoastră). Cum tehnica salvării fiecăruia din aceste momente de uitare este mereu alta – din cauza contextelor diferite în care interlocutorul s-a lăsat abordat –, rezultă o structură narativă cu geometrie variabilă îndeaproape adaptată la profilul surprins. Intuind acest **atu** al cărții sale, unul din autori, și ne referim aici la reporterul provocator de **situație**, s-a gândit să personalizeze și mai mult fiecare capitol cu un titlu, extras dintr-un segment memorabil al interviului, urmat de un **corpus** care explică natura demersurilor de apropiere față de **subiect** și față de subiectele lui.

Interviul cu Ștefan Băciuț din (1991) este în realitate răspunsul acestuia la un chestionar trimis de un reporter neliniștit tocmai la Honolulu – Hawaii; în aceeași sferă, dar pe alt plan, se înscrie și epistolarul paideic dintre **maestrul** N. Steinhardt și **ucenicul** Băciuț, între (1986–1988), conținutul său palpitant făcând până acum obiectul unei cărți de sine stătătoare intitulată **Între lumi**, Editura „Tipomur”, Tg-Mureș, 1994. Un pas hotărâtor spre interviul de tip clasic îl marchează **capitolul** Mihai Beniuc (din 1982) în care, pe lângă discuția directă, avem și un eseu „anexat” de interviu, la câteva luni distanță, cu scopul de a-și nuanța – își închipuia el – viziunea infamantă și autodescalificativă asupra lui Lucian Blaga. În fine, cartea cuprinde și mult-așteptatele interviuri în priză directă, cu mențiunea că și aici avem destule elemente personalizante. Așa este interviul-trambulină cu Romulus Guga (din 1981), interviul în rate cu Florin Mugur sau interviul intermitent, provocat de capriciile unui banal casetofon care când înregistrează, când nu, „limba poezescă” a lui Nichita Stănescu (1982). Momentul „ratat” tehnic devine surprinzător unul antologic pentru (re)definirea acestei specii literare: din interviu, Nichita se transformă el însuși în reporter, după ce la masa de tip Bonanza se așează o întâmplătoare (și nu prea) vizitatoare: Maria-Luiza Cristescu; răsturnare de situație care-l transformă pe dinamicul reporter în martor vrăjit.

Portofoliul reportericesc al lui Nicolae Băciuț se arată a fi foarte bogat în fond și formă(e), el conținând, publicate în presa literară sau doar la nivelul **sertarului**, o serie de alte **întâmplări** care, chiar dacă nu vor schimba percepția asupra literaturii române, vor contribui la împlinirea acestei imagini. Această virtualitate o așteptăm bine motivați de argumentele prezentului volum, părănd că interviul probabil anunțat de barometrul editorial va viza... optzeciști!

LEPĂDAREA DE CELĂLALT

de GABRIEL RUSU

Știm deja că, mai ales toamna, poetului i se dă de scris. La fel i s-a întâmplat și lui Aurelian Titu Dumitrescu. A început în noiembrie '94 și la încheierea lui martie '95 a sfârșit de imaginat **Melanholia deșertăciunilor***, un poem gargantualesc structurat în șapte cânturi. Jocul anotimpurilor și al cifrelor nu este, de fel, întâmplător. Șă fie vorba despre o parafrază a Genezei? Nu, în măsura în care poetul nu aspiră la statutul de arhitect al lumii exterioare. Da, în măsura în care poetul își asumă misia de a-și re-naște lumea

interioară. Actul reînființării implică respingerea înfricoșată și grăbită a trecutului imediat, iar căutarea certitudinilor pentru un nou **ab initio** are loc în spațiul biografiilor arhetipale. Toamna se dovedește a fi anotimpul propice melanholiei, starea de grație care permite sinelui să contemple disoluția cosmosului personal fără spaimă, ci cu speranța ivirii altuia. La început este alunecarea spre haos: „Și toamna trece. Minte încăperea./ Și plopii mint. Și toate câte sunt.// Oh, vântul, surd la visurile toate, întoarce/ file de pe cartea mea!// Cuvintele din carte au fost ieri,/ în amintirea lor

ZIDIRE DE TRISTEȚE

de OLIMPIU NUȘFELEAN

Realității dezamăgitoare, consumate într-un prezent pierzător, Gavril Moldovan – în „**Fapte din trecutul odăii**”. Editura Dacia, 1995 – îi contrapune o realitate proprie, intimistă, cea restrânsă la o încăpere locuită de memorie, menită, însă, să refacă și să dea măsura tuturor experiențelor existențiale ale poetului. Aceasta percepe acut înstrăinarea ca pe o distrugere a identității ființei, a cărei casă (heideggeriană?), ridicată de „meșterii ce-au folosit tristețea la zidire” (cum se spune în poemul ce dă titlul volumului), este inundată de melancolie. Aici, unde „pe gaura cheii timpul a intrat și a golit/casa de cântece și de iubire”, unde „se-nnegresc pereții/și sen-covoaie grinda sub ani/ (iar, n.n.), geamurile redevin nisip” și unde „cu grijă ți-ai desfăcut sufletul unei femei/ce te-a citit pe de rost și apoi s-a-narmat/și aprig a lovit în carapacea subțire”, poetul retrăiește exercițiul sărbătoresc al închipuirii „ca un actor bătrân/rechamat de mult ori la rampă”.

Mizând pe gestul „stângaci” ca mod de a accede la stratul freatic de inocență și puritate al existenței, poetul își redefinește identitatea prin experiență onirică, prin care se încearcă și o împotrivire la absorbirea în destinul tragic al lumii: „În altă noapte într-un oraș străin/cu străzile albastre alunecând sub mare/m-am pomenit târziu cu două mâini/ce mi-au crescut din umeri la-ntâmplare/potrivnice-nceputuri greu de spus...” („Mâna stângă”). Elogierea mâinii stângi, care, printr-o „lege slabă a numerelor mari/.../ ea are drept pe stângăcia ei” îi facilitează poetului radiografierea unei „istorii” a căutărilor așezate sub semnul celestului, unde lacul este o metaforă a aspirațiilor purificatoare: „de-aceea poate am părăsit orașul/ cu marea lângă geam și m-am oprit/în altă parte într-un lac albastru/în care toată noaptea am văslit”. O asemenea căutare nu

este nici ea iertată de pânda obscură a angoasei, atâta timp cât „sunt mâna stângă – cot ramificat/cinci drumuri care toate duc spre moarte/e ca și cum ai poposi absent/în pagina din urmă la o carte”. De altfel, poemul din care am citat este unul din cele mai bune din volum și cândva s-a constituit într-o relevantă pagină de poezie într-un număr de pe la începutul **Echinoxului** clujean.

Registrul liric al lui Gavril Moldovan se deschide cu grație spre diurnul banal („Poem citadin”), spre tonul ironic-moralizator („În timp ce prezentul...”), dar și spre caligrafiera dramatică a sentimentului dragostei („Voiam să te deșept/moartea să te afle trează/să nu dormi când aripa-i bate/și ne îndepărtează” - „Veghind somnul tău”). Alteori poemul are eleganța și vigoarea stampeii japoneze („Vin ploile din vacanță”), sau începe cu o imagine șocantă ca să continue în filozofare („O odaie”). Universal poetic e doar aparent domestic, liniștea lui înșelătoare a subminat de propensiuni apocaliptice („La oiște (II)”). „Încălzirea” realității, lupta împotriva frigului existențial se realizează printr-o „nominalizare” metaforizată a lucrurilor, prin învelirea acestora într-o răstălmăcire vindecătoare („Trist nu este pasul...”), când cerul oferă sprijinul consolator („Vasalul muzei”).

Aparținând primului val echinoxist, dar mai discret și mai puțin persuasiv decât colegii de generație, nu, însă, mai puțin profund, făcând loc în poezia lui unor stele șaptezeciste – onirism, ironie, perceperea specifică a sentimentului trecutului (nu al celui „glorios”), intimism și banal opuse realității artificiale refuzate –, Gavril Moldovan adaugă noi pagini frumoase profilului său de poet.

îmi este blondă gura./ (Noi așteptăm minciuna să ne ducă/ aproape de puterea de-a trăi./ dar n-are, Doamne, nimeni îndrăzneala/ să dea cuvântul de pe chipul tău!)// Melanholia se desface de pe frunze./ Doar aerul împinge în inima de păclă./ asemenea mânușii uitate sub o ploaie./ prin care trece toamna din lună în păcat.// Aproape-i meșteșugul de-a lămuri viața./ dar nu se-ndură toamna să părăsească suflul./ și, tot mai melanholic, departe sunt de sfinți.” (I). Desprinderea de o anume identitate neliniștește dureros precum tăierea unui cordon ombilical, dar este la fel de imperios necesară ca și aceasta.

Schimbarea la față vine dintr-o criză existențială percepută catastrofic. Omenescul din ordinea comună a firii dezamăgește, iar transcendentul fascinează. Poetul nu se înfioară de tăgăda arheizană, ci de acceptarea voiculesciană a Divinității. În egală măsură **lamento** și **incantatio**, poemul **Melanholia deșertăciunilor** configurează o cale sapiențială care este ferită de chinul auto (și atoațe?) sfredelitor al dubiului. Versul, cel mai adesea, înveșmântat în metru cu aromă de învechire, adastă obstinat în negație ori în afirmație: „O, nu apuc să fiu/ nici dubiu, ca asprimea, și nici ascuns privirii/ Deh, sunt doar melanholic și-aud cum pleacă timpul.../ S-a dus licența formei. O, am pierdut-o ieri./ când mă jucam cu ploaia/ Sunt liber și năstrușnic. N-am somn și nici putere./ Adăpostesc o marfă ce-ajunge-ntre ruine./ căzând printre medalii, broaște țestoase negre/ și porci înfomețați de o mizerie nouă./ O, sunt robit la ziuă și nu știu ce-am făcut./ începe vântul toamnei și i-am pierdut extazul!// Rătăcitor al nopții, neînvățat robiei./ în cană, un păianjen rânjește a clepsidră./ Sunt prea bătrân să bântui și-aș bântui oricum.” (V). Nostalgia după bântuire obsedează, deci. Poetul nu a uitat că mișcarea emoției generează materia lirică. Atingând cumpănit livrescul sacru și, deopotrivă, pe cel profan, Aurelian Titu Dumitrescu fotografiază în alb incadescent și negru de tuș etapele unei metamorfozări spirituale de substanță. El ne apare drept un anahoret a cărui asceză este împodobită (vade retro...!) cu rememorări de fapte lumești. Erotismul părăsește, însă, tărâmul carnalului și îl atinge pe cel al sublimării în concept. **Melanholia deșertăciunilor** are doi protagoniști – Eu-ul liric și o misterioasă Anuța (numită doar o singură dată în text!) care dăruiește redempțiune și revitalizare, care este, totodată, trup și simbol. De fapt, acest poem în șapte cânturi ar trebui să fie citit ca un roman-fluviu, **Forsythe Saga** de exemplu, în care canavaua socialului este înlocuită cu cea a metafizicului și personajele sunt nuanțe ale ipostazelor umane definitive.

Există poeți împătimiti de geometria ideilor și există poeți dedați, cu voluptate, izvodirii de metafore care îmbracă ideea în simțământ. Cred că Aurelian Titu Dumitrescu face parte din a doua categorie. La el, cuvântul se îndepărtează de ariditatea spunerii matematice și plonjează în magma fierbinte a rostirii materiei. Paradoxal poate, trăirile stelare au textura unui balcanism de viață nobilă. În **Melanholia deșertăciunilor**, imaginea surprinde întotdeauna prin concretețea viețuirii întru simțuri și, prin urmare, convinge. Un fragment dintr-un parcurs existențial este trimis spre uitare, prin **lepădarea de celălalt**, cel care a fost, și poetul își ia nou chip și nouă asemănare: „Oh, sfărâmat de suflet, eu mă voi naște altul./ cum am crezut că sunt de patruzeci de ani!/ Iubite priveghează la înălțarea vieții/ în amorfa de glezne a răsufării ei./ În vis se urcă luna și fi-voi om normal./ o, voi veni spre Tine, voi învia decența./ va fi curajul umbrei pe suflet ca o mare/ cu tălc răstălmăcită de manuscrise vechi!/ Sunt îmbiat cu forme și oglindesc gândirea./ O, Doamne, cred în Tine, și, totuși, nu mă rabd!” (VII). Plenitudinea trăirii îi este refuzată poetului. Lui îi este dată doar tălmăcirea ei în literă și literatură.

Henriette Yvonne Stahl:

«ION VINEA ERA TRAGIC SUPUS AUT SI TOT ATÂT DE AUTEN-

Editura Minerva urmează să publice volumul Realitatea Iluziei, de vorbă cu Henriette Yvonne Stahl. Descoperim în carte amintiri și întâmplări cu N. Iorga, Brâncuși, George Enescu, Ion Vinea, Regina Maria, Anton Dumitriu, Andrei Scrima, Cella Delavrancea, Nae Ionescu, Sandu Tudor, George Ciprian, Maria Fotino ș.a. Anticipăm apariția acestui reper literar printr-un fragment fără îndoială revelator despre poetul, prozatorul și omul Ion Vinea.

Mihaela Cristea: Mi-ați spus într-o zi că ar fi interesantă o comparație între romanele Craii de Curtea-Veche al lui Mateiu Caragiale și Lunatecii lui Ion Vinea. Mi-a rămas în gând acest tentant subiect și m-aș bucura să vă știu părerile.

Henriette Yvonne Stahl: Prima întrebare pe care mi-am pus-o, tehnic vorbind, a fost pentru ce Craii de Curtea-Veche de Mateiu Caragiale a cunoscut un atât de mare succes, o atât de evidentă recunoaștere imediată în comparație cu Lunatecii de Ion Vinea. Nu vreau să afirm că romanul Craii de Curtea-Veche merita sau nu această discrepantă în favoarea lui Mateiu. Totuși, asemănările, atmosfera caracteristică unei anumite epoci, aceeași din Craii de Curtea-Veche și Lunatecii, îmi permit să-i pun alături și să-i compar cu toate că, fiind scrise cam în aceeași epocă, unul a apărut în 1929, iar celălalt, din păcate, abia în 1966. Adică îmi susțin părerea că, dacă Ion Vinea publica Lunatecii imediat, așa cum a făcut Mateiu Caragiale, și Vinea ar fi avut un mare și meritat succes, asemănător cu cel pe care l-a avut Mateiu Caragiale cu Craii... Nu-mi plac comparațiile între două obiecte neasemănătoare, nu-mi place comparația între scaun și masă, de pildă. Dar comparația între Mateiu Caragiale și Ion Vinea, mai bine zis între Craii... și Lunatecii, se poate face. Sunt două romane ale aceleiași epoci, numai că unul a fost publicat în timp util, iar celălalt mult după ce îi trecuse epoca, devenind în felul acesta desuet. Dacă Mateiu Caragiale și-ar fi publicat Craii... la o jumătate de secol după ce-l scrisese, cred că ar fi pățit același lucru ca Lunatecii lui Ion Vinea. Aceasta nu mă împiedică însă să prețuiesc romanul Craii de Curtea-Veche ca o operă de valoare literară incontestabilă și care l-a așezat pe Mateiu Caragiale la locul lui cuvenit în istoria literaturii române.

M.C.: Dar dacă am deschis problema de asemănare între Mateiu Caragiale și Ion Vinea, am putea-o amplifica, deoarece nu este numai problema lor, ci problema unei epoci.

H.Y.S.: Când am vorbit despre romanul meu Între zi și noapte, am pretins că-i un roman social. Cred că este greșită părerea că pentru a scrie un roman social trebuie să faci referiri directe și să atragi atenția că „scriu un roman social“. E repulsivă metoda, și afirm că pentru a scrie un roman social e nevoie numai de o foarte mare pătrundere și exactitudine psihologică a timpului trăit. De aici asemănările inevitabile ale paginilor scrise în una și aceeași epocă. Aserțiunea este valabilă nu numai pentru Ion Vinea, Mateiu Caragiale sau pentru Între zi

Mihaela Cristea, Henriette Yvonne Stahl și Emil Munteanu

și noapte.

Niciodată Dostoievski nu atrage atenția cititorului că cele întâmplate în romanele lui s-ar datora elementului social, ci pur și simplu descrie societatea așa cum era la acea epocă.

E de la șine înțeles, comparația cu Dostoievski rămâne numai pentru a ilustra.

M-a izbit, de pildă, asemănarea vădită a eroului lui Mateiu Caragiale, Pirgu, cu Feodor Karamazov, tatăl fraților Karamazov. Mă simt obligată, pentru a-mi susține părerea, să exemplific. O voi face numai cu o trăsătură de caracter, iar nu cu o analiză mai amănunțită, cu toate că această analiză ar merita să fie făcută de cineva competent în meseria de critic literar.

Pirgu, măscărici al chefurilor blazaților și detractorilor, se laudă că ar fi făcut „amor“ cu o femeie însărcinată în a noua lună și că femeia era să nască pe el. Iar Feodor Karamazov se laudă că se va culca cu acel monstru de femeie, cretină și în zdrențe. O face, și când femeia trebuie să nască copilul lui Feodor, sare gardul și naște în grădina lui. Acest copil pe nume Smerdiacov este crescut de slugile casei și, când devine matur, își ucide tatăl, pe Feodor Karamazov.

În sfârșitul romanului Lunatecii al lui Ion Vinea, Lucu Silion duce cam aceeași viață de degradare și inutilitate ca a eroilor din Craii de Curtea-Veche. Lipsește la Ion Vinea monstruoșitatea sexuală. Nu trebuie uitat că Ion Vinea este un mare poet. Sensibilitatea lui nu avea puterea să descrie atrocități.

Comparându-l pe Ion Vinea cu Mateiu Caragiale, nu vreau să compar Craii de Curtea-Veche cu Lunatecii. În ceea ce-l privește pe Ion Vinea poetul și pamfletarul, el rămâne stea între stele, iar Mateiu Caragiale,

inexistent. Și să-mi fie permis să spun că Mateiu Caragiale, ca om, poza în boier, pe când Ion Vinea era boier.

M.C.: Paisprezece ani alături de un astfel de om...

H.Y.S.: Paisprezece ani este puțin zis, căc. după ce ne-am despărțit am rămas prieteni încă douăzeci de ani, până la moartea lui. Dar a vorbi despre Ion Vinea este cel mai dificil lucru posibil. Contradicțiile acestui om îl fac să nu poată fi definit. Sfidez pe oricine își închipuie că o poate face. Dacă douăzeci de oameni vor scrie despre el, fiecare va scrie altceva. Cred că ai dreptate, sunt omul care l-a cunoscut cel mai bine și, totuși, mărturisesc cu toată smerenia că o descriere a lui Ion Vinea, în care să-l pot cuprinde, îmi scapă. Poate că expresia „ce prince de la poésie“ folosită de Eugen Ionescu să-l încadreze cel mai bine. Geo Bogza, într-un articol de mare calitate, a pus titlul Aldebaran plasându-l astfel într-un imperiu cosmic al poeziei. Defectele lui Ion Vinea – și erau defecte mari – se înnobilau prin însuși faptul că erau trăite de el. Foarte târziu am înțeles că eu, „Beatrice“, nu-i ajungeam acestui dantesc poet. Era tragic supus autenticității poeziei a ființei lui și tot atât de autenticității dominației telurice. Chiar el mi-a mărturisit într-o zi, că drama ființei lui este tocmai acea nevoie de exaltată elevație poetică, romantică, adică a femeii care o reprezintă pe Beatrice, și totodată tot atât de intensă nevoie de satisfacție a apetiturilor, de o calitate care îl durea prin înjosirile carnale. La calitatea excepțională a acestui om, chiar greșelile și înjosirile căpătau o valoare pe care nu le-o putea conferi un om banal. Am preferat să sufăr alături de Ion Vinea, decât să accept greșeli mărunte de la o făptură mărunță. Probabil că

POEZIEI A FIINTEI LUI DOMINATII TELURICE»

plena contrastelor nu se poate întâlni decât la elasi om, care poate suporta intensități tolerabile pentru un om banal. După atâția ani re au trecut de la prima mea întâlnire cu Ion, i pot da seama că am dreptate vorbind despre așa. Nici acum nu regret că am suferit din cauza lui. Dacă m-ai întreba care este cuvântul caracterizează anii dragostei noastre atât de tens, atât de dureros, atât de cu spaimă trăită, asta ar fi AȘTEPTAREA. De fapt, a știut să pleze spațiile așteptării cu o prezență când zorie, când împlinindu-se în realitate.

Am vorbit despre romanele scrise de mine ar cuprinde sub ficțiune realități trăite. Tu, ihaela, ai vrut să vorbim despre ele onologic, dar iată că trebuie să fac o nouă cursivă în romanul **Fratele meu, omul**. Din imul capitol al acestui roman, Sandra Ventura teaptă. Îl așteaptă pe Camil Tomescu. Moare teptându-l. Recunosc că în așteptarea Sandrei te descrișă așteptarea mea. Camil Tomescu, el poet fără talent și ratat, obsedat sexual, este răzbuinare minoră a așteptării mele. Nu din utate această răzbuinare, ci din cunoștință de uză. Mă bucur că dau acest exemplu, pentru este edificator pentru posibilitățile pe care le e un autor în a transfigura, a minimaliza sau a alta lucruri trăite.

Ion Vinea îmi telefona: „Pot să vin să te id? Bem un ceai împreună?“ Răspundeam: „Vino, te aștept“. Și începeam să-l aștept. Pe la a 19 îmi părea că întârzie, pe la ora 20 cepeam să fiu îngrijorată, pe la ora 21 îi lefonam mamei lui, care îmi spunea că „Bebică“ a plecat de mult, poate a trecut pe la dactie, dar vine el dacă a promis. Pe la ora 22 lefonam la Salvare. Nu îndrăzneau să lefonez la Morgă. La ora 23, Ion sosea radios. vea explicații irezistibile, perfect logice. Între tele, spunea cu un surâs seducător, cel mai umos surâs pe care l-am văzut vreodată: Trebuie să mă întâlnesc cu Kalustian. M-o fi șteptat și el. Îi explic eu mâine lui.“ Dar cum i nu-i ierți unui om ca Vinea, în a cărui inimă u se găsea nici urmă de răutate și răzbuinare, cest om plin de fantezie care a fost în stare tr-o zi să trimită la o gazetă, care îi cerea o otografie de-a lui, fotografia statuii lui alexandru Macedon? (...)

M.C.: Șerban Cioculescu îmi povestea că elafia dvs. cu Vinea încetase și într-o bună zi venit la dvs. să vă povestească întâlnirea lui u o femeie înaltă pe care a dus-o în parc și a rut să o sărute, și atunci ea a sbruit să se șeze pe vine. Dv. i-ați replicat spontan: „S-a șezat pe Vinea, Ioane, nu pe vine“.

H.Y.S.: Da, este adevărat, îmi povestea tot elul de prostii, de care eu îmi băteam joc.

M.C.: Tot domnul Șerban Cioculescu mi-a ovestit despre autenticitatea iubirii dintre vs. și Petru Dumitriu. El spunea că astfel de elafii, prin diferența de vârstă, sunt din nterer din partea bărbatului, dar la dvs. era xact invers. Adică, el vă întreținea chiar și lupă întreruperea oficială a relației.

H.Y.S.: Este adevărat, Petru a avut grijă de

mine până la plecarea lui din țară.

M.C.: Să revenim la Ion Vinea.

H.Y.S. Ion Vinea întotdeauna a visat și a crezut că-i place la țară. Era permanent în căutarea unui loc idilic, unde să poată lucra, visa, scrie. Dar, de fapt, la țară se plictisea foarte repede. După ore de romantism, plimbări poetice prin păduri și livezi, Ion tânjea după atmosfera de cafenea. Întâmplările politice, responsabilitățile sociale, responsabilitățile gazetarului îl acaparau și în mijlocul lirismului pastoral, o frenezie intolerabilă îl cuprindea și nu-l mai puteai reține cu nimic. Îl vedeai că suferă și prefera, pentru a lucra, să schimbe masa rustică pusă sub nuc cu fumul des al cafenelei. Cu toate acestea, unul dintre visurile permanente ale lui Ion a rămas să aibă el personal o proprietate, o casă la țară, unde să se poată refugia, unde să aibă liniștea necesară pentru a scrie poezii. Ion Vinea și cu mine am făcut nenumărate planuri, am vizitat nenumărate locuri și am făcut interminabile șocoteli. Cele mai multe planuri erau imagine. Jocul de-a cumpăraturile unei case era permanent pus pe tapet. În felul acesta am cumpărat case care nu erau de vânzare, case ruinate care nu se puteau repara, case inaccesibile și așa mai departe, dar visul a rămas neștirbit toată viața.

La un moment dat, totuși, Vinea și cu mine am reușit să cumpărăm un fel de cocioabă de două odăi neamenajate, pe un pogon de pământ, la Băneasa. Ion a angajat și un păzitor care locuia acolo: pe moș Niculae. Bătrânul, moș Niculae, reușise să se organizeze. Își semăna ceapă, cartofi, usturoi și, ca să aibă lapte, Ion i-a cumpărat o capră. În fiecare an, cu capra se petrecea o tragedie. Moș Niculae dormea toată iarna cu capra în aceeași odaie. O hrănea, iar capra îi dădea lapte. Cum se desprimăvâra, Ion și cu mine ne duceam să-l vizităm pe moș Niculae, căci în timpul iernii nu ne încumetam să ne ducem până acolo. E inutil să spun că pe vremea aceea nu se putea ajunge ușor în acele locuri, care azi ne par la îndemână. Odată ajunși „la Conac“ – care niciodată n-a putut fi amenajat din cauza permanentei lipse de bani a lui Ion – îl vedem pe moș Niculae care săpa în grădină, iar lângă casă, pe o sfoară, pielea caprei pusă la uscat. Ion s-a uitat îngrijorat la moș Niculae și l-a întrebat: „Moș Niculae, asta ce e?“ „Pielea caprei, boierule.“ „Cum, moș Niculae, ai stat toată iarna cu ea în odaie și primăvara ai tăiat-o?“ „Păi, ce era să fac, mi-era și mie poftă de puțină carne.“ „Dar acum nu mai ai lapte.“ „A venit primăvara și pot merge până la o vecină să cumpăr.“

În plin soare, Ion, cu ochii lui albaștri, se uita departe până în zare. Moș Niculae îl privea cu admirație și îmi șoptea discret: „Îl vezi, e neamț cu sistemă. O să cumpere tot în jurul lui.“

Ion stătea cu mine la Brașov câteva zile sau chiar și două săptămâni. Apoi pleca, fâgăduind că se reîntoarce peste câteva zile. Puteau să

trecă și câteva săptămâni, în care timp primeam scrisori, telegrame, avize telefonice. Toate sunau la fel: „Mă întorc cât de curând“. Între timp îmi făcusem prieteni la Brașov și duceam o viață foarte ciudată în pustiul acela sau coborând în oraș în vizită la prieteni.

Poate nu Ion ar fi trebuit învinuit că mă lăsa atâta vreme în pustiul, ci eu că răbdam. Dar trebuie să recunosc că, dacă Ion nu s-ar fi purtat așa cu mine, eu nu aș fi avut puterea unei atare asceze și m-aș fi complăcut să-mi pierd vremea răsăfându-mă în splendida lui prezență. În acea singurătate am putut citi, scrie și mi-am putut clădi caracterul așa cum se află el acum. Nu știu ce valoare au cititul, scrisul și caracterul, dar eu am impresia că Ion și viața la care am fost supusă paisprezece ani mi-au dat puterea de a ști să mă disciplinez în singurătate și lucru.

M.C.: De obicei, oamenii în singurătate se îmbolnăvesc, disperă, nu capătă putere, pentru că singurătatea însăși consumă putere. Ai nevoie de o forță mult mai mare ca să fii singur.

H.Y.S.: Probabil că aveam predispoziții naturale și că Ion simțise acest lucru. Ion avea un suflet autentic bun, la furie era capabil să sfărâme, dar la cea mai mică durere trăită chiar de dușmani i se făcea milă. Desigur, Ion Vinea își dăduse seama de latențele mele și, în felul lui, le respecta. Până în ultima clipă a vieții lui a vrut să stau lângă el și, în măsura posibilităților, am stat.

M.C.: Este cert că sentimente unice vă legau puternic și totuși mă roade întrebarea cum de o femeie atât de personală și independentă putea să îndure o astfel de așteptare.

H.Y.S.: Totul depinde de la cine rabzi. Înarierea poetică a lui Ion Vinea nu putea fi înlocuită atunci cu nimic. Crea în jurul lui un climat unic. Preferam să-i rabd defectele decât calitățile unui om mediocru. Se poate întâmpla ca un defect la anumiți oameni să devină în anume condiții o calitate. Trebuie să recunosc că așteptarea lui Ion, repet, m-a făcut să scriu, să citesc, să gândesc adânc. Lângă un om obișnuit, viața mi-ar fi fost mai ușoară și eu mai frivolă, mai superficială.

M.C.: Vă cunosc prea bine, am altă părere...

Interviu realizat de
Mihaela Cristea

ion burnar

Poveste de iarnă

Și-aceștia sunt zorii cocoșii nicăieri
pe-a cui creastă-i de-acum bună dimineața
cine curaj în căsuța iepurașului
bună dimineața bună dimineața
vestesc eu cu o putere ne-nvățată
mai luminos ca soarele și mai
plecat de cu ziuă
să vă ceară ajutor

În așteptarea licornei

Ce frumoase sunteți ce frumoase
pământu-mi dă zilnic delegații-n rai
și eu tot cu ielele pe genunchi
râd și plâng de se răstoarnă
Marea Ionică
Ionule îmi zic Ionule
de multă mângâiere istoria s-a rotunjit
ori numai bănuiala
tragerii pe roată

Poveste veche

Și iar unde se bat munții în capete
învingător între subiect și predicat
ademenești tu zorii de zi
încrederea că paiul e vâsla temeinică
strada ta și strada ta e calea lactee
surâde surâde un zeu neastâmpărat
sapă drumuri pe față
și zice că-s raze de soare

Rupestră

Mai singur și mai perfect
ca un zid chinezesc
abia pe lună m-am văzut și stingher
măseaua de minte a unui astru nemuritor
cu ziua
ca să fiu mândria lumii
am parte de lăncii sulii
și tratate
este dimineață
până la trei
de corectat ținuta zeilor.

De apărut un fulger de friș

Fără de seamă sunt
și muritor mai cu măsură
un soare mă urmează
cu sufletul la gură
fără seamă altfel nu aș ști
cât poate să te doară
minunea de a fi
mi-e carne o înțelegere
de înțeles nisipul
exist printr-o convenție
printr-o convenție cirul
zic nisipului că e chiar nisip
chipul meu al lui oare care chip
poate îl am poate îl are
și pe care scară între protozoare
stau pe-o margine de lume
încordat ca seva
ziceți prin convenție
că se aude ceva

Murea

Până-n pânzele albe nici o primejdie
axiomele sunt scrise pe valuri
adăpost în iluzia sigură a melcului
nu încă nu mă ajunge nimeni
piaptănuț degetelor
o pădure până la cer
ochii oglindă-n care se îneacă zmeii
numele iscălit în colțul nisipului
de-ajuns o rândunică
și-o ghindă cuibul ei

Zburătorul

Bănuiala că trăiesc o gravă eroare
și trebuie să se întâmple ceva
nemaîntâmpat încă și niciunde

un hohot de râs ceva
din toate băierile cerului
deschise deodată și înțelegând
mersul unei furnici pe mâna mea
poate că lucrul s-a petrecut și m-au lăsat
așa
încercător în greșeală
ca-ntr-o copilărie

Mutul satului

Puterea celui care pierde
mereu cu stânga și mai des cu dreapta
domnul voltaire răsându-și în oglindă
de chipul său din alea jacta
puterea celui ce se miră
năucit de câte sunt și sunt
cum să meargă ciuhă în cânepă
catargul lui toate pânzele-n vânt

Tarcul pe degete

Am cerut să mi se facă un tigru
și tigru mi l-au făcut gata-mpăiat
o mătură să curăț pământul de solzi
și ne-am trezit cu toții în coadă de pește
cine ne iubeste să ia și năvodul
să ni se arate chipul am zis mai apoi
și marea ni-l arată sub formă de scoici
o scară o scară să se aducă o scară
și sus nu era nimeni jos nimeni era
am cerut să mi se-aducă mare primește-ne-
napoi
acum în neajutorarea noastră aurită

Regele Priam

Învăță tăcerea să umble
viteza luminii are coarne de melc
drumul nu-i drum și seamănă cu mine
umbra-i a mea dar eu aceea nu sunt
boare de larg consum e uitarea
un lichen ce vă face semne degeaba
cu citate din vuetul mării
cine să vadă trădarea are vorbe frumoase
dă din mâini neînvinșă de frică
lăsați-l pe-Ahil Peleianul să intre
de-aici nu ies decât zeii
ce se joacă de-a-nfrângerea

Aproupe ziuă

Unde oare și în care timp
și-n care inimă-mi vei fi aproape
și cât fragil dar nesupus
nici unui fel de mers pe ape
unde oare căci a obosit
și tinerețea turnului meu babel
de-i nemuritor ca pulberea-ndoielii
otrava-i trainică adape-l
până când mirare viscol împăiat
zeul dintâi zeul din urmă
nimic să se întâmple aceeași praștie
cu peșteră cu tot o să vânez pe lună
unde în care timp pe care cruce
minunea minunii de a fi
poate-am ajuns deja și nu știu
rogu-vă frumos în acea zi

debut

iulian mărgărit

Cercul

Un diametru fără cerc
Eram eu.
La un capăt de univers
Stăteai tu.

Stăteai acolo și te mișcai brusc
În cerc,
Într-un cerc larg,
Atât de larg
Încât diametrul meu
Nu putea să-l atingă
Niciodată.

Ai fost cercul meu neatins
De care aș fi vrut să fiu
Cuprins.

Vama Cucului

Drumul păsării spre libertate
Trece prin mine.
Zborul păsării spre țările calde
Trece prin mine.
Sunt nou venit la Vama Cucului
În munți.
Și-mi place,
Las toate păsările să treacă prin mine.
Și mai ales pe badea Cârțan
Doamne, de ce nu m-ai făcut pasăre
sau măcar un alt badea Cârțan?

Punctul nevralgic

De când nu ai mai trecut pe aici?
De când eram mică, îmi răspunde fata.
De când nu ai mai privit munții?
De când eram tânăr, îmi răspunde
bătrânul.

De când nu ai mai iubit?
Mă întreb pe mine, cu sfială,
Ca și când ar fi fost descoperit
Punctul meu cel mai nevralgic.

Impertinenții secolului XX

Cine v-a dat dreptul
Să intrați în sufletul meu?
Impertinenților
Lumea e o lume de impertinenți.
Care intră fără să bată la ușă
Ieșiți afară, ieșiți imediat
Din sufletul meu
Nu v-am permis să intrați
Și n-o să o fac niciodată
până când n-o să absolviți
fiecare dintre voi
Câte un pension de domnișoare
la Paris
Numai atunci veți intra,
Cerându-vă scuze pe franțuzește.

Ieșiți imediat afară, din sufletul meu
Impertinenților
Voi care intrați cu șila înăuntrul omului
Când nu e el acasă.

Când într-o zi ploioasă

Când într-o zi ploioasă, tristă
de primăvară
Îți vine să-ți strigi durerea
Gândește-te la animalele dragi ție
Și la ochii lor care vor să-ți spună
ei, tot.
Gândește-te la animalele necuvântătoare
Și la miracolul ochilor lor
Care țin loc de propoziții, de
explicații, de destăinuiri
pentru că ei sunt
o emoție fără cuvinte,
oglinză a ceea ce noi, oamenii,
numim cu superioritate.
suflet.

JN ELEGIAIC LINISTIT

de AL. CISTELECAN

Printre bacovieni vrea să-l strecoare veteranul Dumitru Mureșan, într-o comprehensibilă prefață, pe tânărul rgumureșean Ioan Suciu Moişa, ale cărui **stămplări în orașul aproape uitat** (Casa de litură „Mureș”, Târgu-Mureș, 1996) i se par gate cu mai multe fire de viziunea bacoviană. Ierurile acestea sunt, uneori, mai mult decât izibile, fiind vorba de un bacovianism cusut cu țesătură albă, în care Moişa convoacă la repezeală un întreg decor funebru, luat de-a gata, din stoc, și anșpus într-o sintaxă care, nefiind lăbărțată, aici nu găsește principiul de densitate al notației bacoviene: „A lătrat poemul cu gât de câine./ și rașul s-a umplut de tristețe./ ramurile arborilor s-au aplecat de toamnă./ ploua mărunț, insistent, și norii atingeau blocurile./ mirosea a pământ roaspăt, a ceară./ S-a adunat o recoltă bogată la norgă./ a murit un medic, a murit un tractorist./ a murit o fetiță de cinci ani./ cimitirul a ajuns la pital./ a coborât până la râu./ Ieri s-au vândut reizeci și trei de sicrie în oraș./ Ah, femeie! spune-mi ce-i de făcut! Cum să uităm?/ Cum să schimbăm lumea?/ De ce plângi învinsă? De ce citești acest poem negru/ și nu alergi primăvărată spre mai, spre iunie?” **Sepultura**). Ioan Suciu Moişa, de fapt, un elegiac liniștit (nu degeaba bună parte din poemele sale se numesc „elegii”), de vagi nostalgii tremolate și cu duiosie și cu ironie, și care, atunci când dă peste o intuiție dramatică, o diluează într-o logoree infatigabilă, cu elanuri patetice și delicateți salvatoare: „Cum stăteam în întuneric, frica mi-a sărutat mâna/ și mâna s-a înfiorat, s-a retras speriată./ Mi-a sărutat umărul, precum o femeie vicleană/ și aproape șoptit m-a întrebat: «Cine ești?»/ i-am spus tot ce știam despre mine./ despre lume, în general, și frica mi-a îmbrățișat./ ca și cum m-ar iubi, ca și cum am fi fost legați/ printr-o promisiune, printr-o lege nescrisă, subînțeleasă/ S-a alipit de mine atât de tare/ încât îmi transpira prin epidermă:/ s-a adunat în jurul gâtului precum un șarpe./ Lasă-mă, am zis, lasă-mă bestie!/ Dar ea mă iubea disperată, îmi intrase în inimă./ Eram legat cu lanțuri nevăzute, eram blocat de o idee./ dar mi-am făcut cruce în gând/ și tocmai atunci a intrat Luna pe fereastră/ și aripa unui înger mi-a atins fața”. (**Amor negru**).

Asemenea opinteli nu se potrivesc, de fapt, cu predispoziția spre reverie etalată de poet când nu e victimă propriului bovarism. Moişae, în fond, e poetul clipelor gracile, al stărilor de beatitudine ce se decantează într-un limbaj vegetal, inflorescent, narcotizant, chiar dacă imaginația trenează în naivitate: „Ne trezim în plin soare./ pe buza catifelată a râului./ liberi și fără veșmânt./ ca la începutul lumii./ În timp ce îmi treci mâna prin gânduri./ eu încerc să scriu un poem./ iau un fir de iarbă, îl privesc cu degetele/ și cuvintele se fac verzi; foșnesc, cântă./ chicotesc precum niște fete îmbăindu-se în râu./ Eu nu trebuie să fac nici un efort./ nici măcar să scriu./ poemul se scrie singur”. (**Poemul, se scrie singur**). Despărțit în două (**Întrebările și Schimbarea**), debutul lui Ioan Suciu Moişa are un ton unitar, dar modulația vocii e destul de diferită: când răgușită de bombasticisme dramatice, când suavă, când doar elegiacă.

«TEMEIURILE RUSALIILOR»

Gânduri izvorâte din operele lui Silviu Oravițan

Silviu Oravițan este unul dintre cei mai interesați plasticieni români contemporani. Trăiește la Lugoj, dar destinul și prezența îi sunt mondiale. Artistul este un solitar, dar în același timp știe să-și atragă prietenia și aprecierea unor oameni de talia lui Sergiu Celibidache, Emil Cioran, Jocelyne Germaine, Ionel Jianu, Andrei Pleșu, Walter Biemel ș.a.

În luna iunie a acestui an Silviu Oravițan a expus la Paris în „Galerie Sculptures” (rue Visconti) un „Centru” (picturi, desene, basorelieuri, colaje și texturi). Expoziția s-a bucurat de un succes binemeritat, atât din partea criticii, cât și a publicului. Textul catalogului expoziției e semnat de compatriotul nostru Paul Barbăneagră. Întregul număr al revistei e ilustrat cu reproduceri după lucrările artistului Silviu Oravițan.

de PAUL BARBĂNEAGRĂ

Sunt profeți care proorocesc străbătând cu privirea opacitatea viitorului, și profeți care dezvăluindu-ne viitorul, în fond, „prevăd amintindu-și”. Aceștia sunt adevărații profeți, pentru că sprijinindu-se pe trecutul îndepărtat, originar, rememorează liturgic miracolul Genezei, și conferă profeției o semnificație biblică. Viziunea lor ne dă curajul de a ne opune istoriei, de a tempera utopia progresului și de a ne reîntoarce la originea străvechi, la plenitudinea orbitoare a **Omului Dogmatic**.

Omului, pentru a-și ispăși Păcatul Originar, îi revine misiunea de a reurca lumea la starea ei „dintâi”, la lumina care mustise în adâncul Logosului Primordial și care încununase plaiurile Raiului. Într-o asemenea perspectivă, printre artiști, pictorul mai cu seamă întrușipează prototipul **Omului**, pentru că el, mai mult decât noi toți, convertește lucrurile și ființele în **Lumină**. În fond, prin anamneză, pictorul se „opune” căderii în **Păcat**. Această menire străbate întreaga creație a lui Oravițan.

Silviu Oravițan nu materializează lumina ci esențializează firea, natura, obiectele, reînălțându-le la lumină. Atanorul care transfigurează lumea este inima omului. Lumina devine inteligibilă pentru că pictorul o privește, pentru noi, cu ochiul inimii.

Rememorând originile, lumina are în pictura lui Oravițan o funcție liturgică. Înălțarea la lumină a „obiectelor” lui Oravițan reînvie în noi o lumină de mult uitată, care ne ajută să descifrăm, în adâncul ființei, **Omul Interior**. Operele lui Oravițan capătă astfel vibrația unei rugăciuni, reînnoind starea de astăzi cu „starea dintâi”.

Puritatea vădită a lui Oravițan nu-și soarbe tăria doar din candoarea copilăriei. Puritatea lui Oravițan nu are frăgezimea inocenței armonizate. Ea crește din tensiunea, unui tumult profund și ne evocă liniștea tainică și înșelătoare a apelor adânci. Puritatea înobilează operele lui Oravițan, încoronând monumentalitatea lor cu aura **Tăcerii**, amintindu-ne o dată mai mult înțelepciunea mută de dinaintea lui **Fiat Lux**.

În lumea de azi, în plină criză, artistului îi revine din ce în ce mai mult menirea de **Pontifex Maximus**, cândva împlinită de „regii preoți”. Angajând omul interior într-un dialog îmbogățitor cu rădăcinile cerești ale ființei, arta reînvie vocația din ce în ce mai șubrezită a religiilor: **Religare**.

Creația lui Oravițan nu golește lumea de mister, dimpotrivă, talentul lui sporește misterul lumii aducând „la lumină” fețele ei nevăzute.

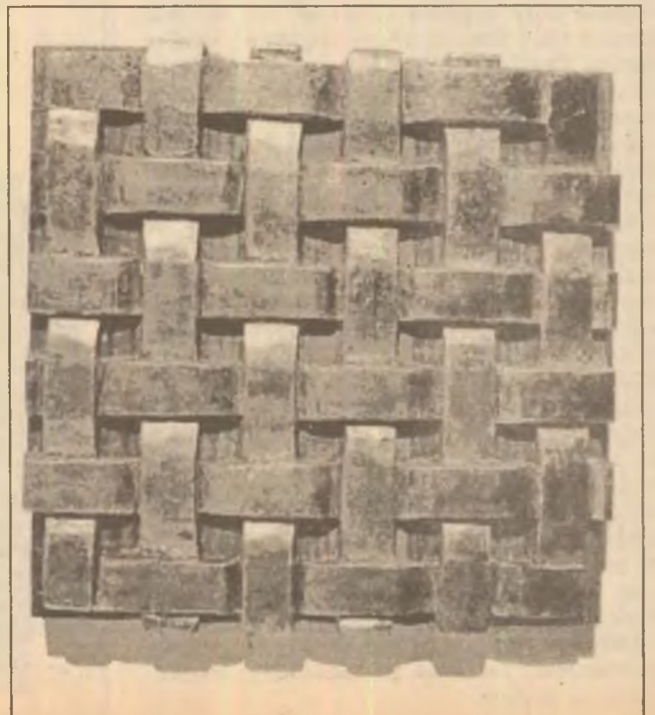
Transparența lumii ne cuprinde în adâncul ei de tăcere și astfel descoperim uluți misterele, la infinit amplificate.

Lumina divină, lumina începuturilor care izvorăște din operele lui Oravițan, ne hrănește sufletul și ni-l intensifică, vocația luminii fiind mai cu seamă germinativă. Din „Centrele” lui țâșnesc flăcări și privindu-i operele simțim cum se aprinde în noi **Soarele Interior**.

Lumina care străbate lucrările lui Oravițan este Contaminantă. Asumându-ne-o ne descoperim noi înșine „fii ai luminii”. Am putea spune că prin Oravițan descifrăm la originea arborelui nostru genealogic (al nostru, al tuturor creștinilor) alături de culmea Taborului, **Duminica Mare a Rusaliilor** în care am primit **Botezul Luminii; Lumină** care, pentru noi românii, se identifică cu **Lumea** (dovadă înfrățirea celor două cuvinte).

La Oravițan timpul și spațiul se împletesc și se depășesc în perspectiva infinitului și a Eternității. Săliile unei expoziții Oravițan capătă vibrația Rusaliilor, iar durata perceperii operelor ne situează, ritual și calendaristic, între Paște și **Duminica Mare: între Reînvierea luminii și Dăruirea Ei**.

În zbuciumul creației, pictorul Oravițan se uită pe el, convertind **Originalitatea** în **Originar**. Actul creator devine act ritual, reamintind adevărurile veșnice, revelate lumii prin Geneză și Rusalii. Lumea ne este destăinuită ca o „înțelepciune dumnezeiască însuflețită” și astfel angajarea în hermeneutica oravițană trezește în noi odihna luminoasă a unei cuminecături.

În căutarea poeziei (XXXIV)

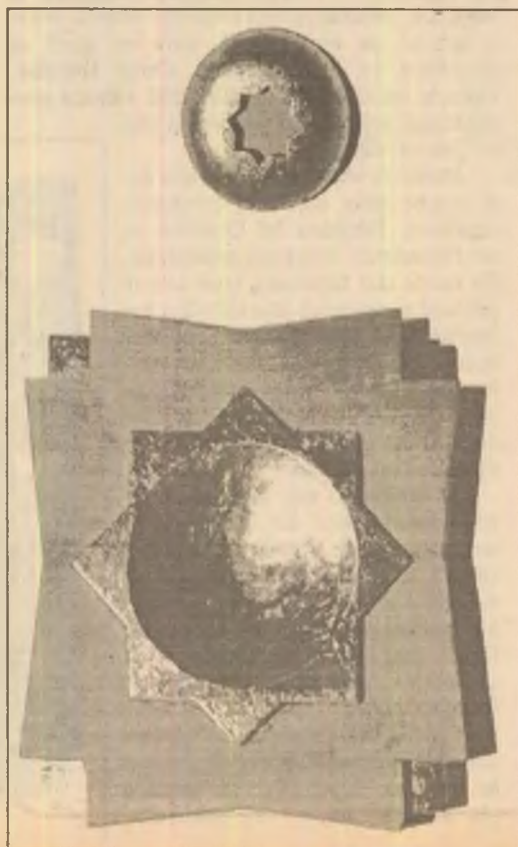
CÂND CINEVA TE-NJURĂ, IARTĂ-L!

de DAN-SILVIU BOERESCU

Zilele trecute, pe treptele Asociației Scriitorilor din București (în spate la Eva, știți!), o reprezentantă a sexului... ăăăă!... frumos, în plus poetă foarte cunoscută, îmi zice așa, de la obraz, fără nici o altă introducere: „– Știi ceva... te bag în p... mă-tii!”. Fără alte comentarii! Deși, bucureștean sadea cu școala în Berceni, eram tentat să-i răspund mimetic, m-am abținut: distinsa autoare arăta oricum de parcă tocmai ieșise exact de acolo de unde, cu gentilețe, mă trimisese. N-am vrut să dau, deci, bir redundanței și am lăsat-o în plata Domnului, cu amărăciunea ei cu tot. Bănuiesc, totuși, că referința la matricea originară a fost generată de prezența mea într-un juriu, care îi propusese delicatei poete cartea spre publicare la o prestigioasă editură. Cu toate că cele douăsprezece volume astfel premiate se tipăresc simultan, răbufnirea imprecăționară de orgoliu avea oarece justificare: stihuitoarea logodită pe veci cu umorile presupunea, pe bună dreptate, că și votul meu, alături de voturile celorlalți membri ai juriului, o trimiseseră pe un „infamant” loc 6 (în versiunea inițială era chiar locul 7!) în „clasamentul” dat publicității. Mai mult decât atât, în acea rubrică, fără alte consecințe în afara celor de istorie literară, poeta cu aia mă-sii în gură era devansată și de patru (mult mai) tineri autori, dintre care doi obținuseră chiar sufragiile unanime ale juraților, ceea ce nu era deloc cazul angelicei făpturi atât de preocupate de regresivitatea mea în uterul matern. Desigur, tot acest scenariu s-ar putea să nu aibă nici o legătură cu realitatea. Poate că, pur și simplu, eleganta preoteasă a text-amorului liber uitase să-și ia, în ziua respectivă, Distonocalmul. Poate că, înainte de a ieși din casă, se privise din greșală în oglindă și aceasta se spărsese instantaneu. Poate că foaia de externare era, de fapt, completată pe alt nume...

Faptul mi-a dat, însă, serios de gândit. Ce curaj să mai am eu să-mi susțin rubrica? Dacă, Doamne ferește, unul sau altul dintre „beneficiarii” aprecierilor mele critice (ne)inspirate îmi va da, de pildă, un cap în gură după ce-și va fi citit felia de articol? Ei, bine, dați voi, dragi poeți, în bieții critici, da' să știți că legea-i aspră!

1. Mira Lupeanu – Sub zodia cărții (Ed... Qilinul din Jad, București, 1996). Soția unui reprezentant diplomatic al țării noastre în Extremul Orient și, în același timp, cunoscut sinolog, ea însăși reputată (co-)traducătoare din chineză, Mira Lupeanu ne învață – în cel de-al cincilea său volum de poezie originală – cum se face un Tao din petale, numai că, în mod destul de surprinzător, o face adesea în metru „antic” european: „Un laur sau canina rosa/ La drumul mare a născut/ Din greul frunzelor de-aseză/ Pentru o dragoste sub scut/ Pe gură, gura de sărut./ Perechea-i de metempsihoză/ Și-un sentiment de exegeză/ Trăit cu lumi de împrumut”. Unele vagi ecouri eminesciene sunt și ele prezente în text, trecute însă printr-o grilă rațională, de tip Sorescu, lipsită (cu intenție?) de vibrația inițială: „Trec anii (subl. mea – D.S.B.) ca niște necunoscute/ Ale unei ecuații posibile/ Doar prin reducerea/ Lor și a noastră/ La absurdul desființării” (Reducere la absurd). Totuși, registrul în care autoarea se simte ca la ea acasă/ ambasadă este cel al chinezărilor metatextuale, zonă frecventată cu un pic de afectare dar cu o evidentă delectare: „Lângă disc selenar de aramă coclită./ Într-un neant azurat, pe un nor înghețat./ Stă maimuța, gândire, de timp umilită./ Umbră grea spre Cuvânt așteptat dezlegat” (Horoscop. Geneză pentru o Călătorie spre Soare-Răsare – titlu emblematic, definind explicit stilul exotic-livresc al poetei).

2. Doina Severin Boriceanu – Viața ca grădina de lumi (Ed. Nora, București, 1996). Rar o carte de versuri de aproape 500 (cine știe!) de pagini... Poeta a călătorit enorm acest fapt n-a rămas fără consecințe: Africa, Somalia, Kenya, Tanzania, Zanzibar, India, Delhi cel vechi și nou, Jaipur, Agra, Pushkal, Bombay sunt tot atâtea cicluri de poeme care dau seamă de apetitul pentru extaz în fața necunoscutului (cât mai) exotic al autoarei, care nu ezită să-și consenmeze orice gând fugar care o încearcă pe drumurile lumii. În mijlocul atâtor minunății și grozăvii, sensibila ființă daco-latină se individualizează cu ușurință în peisaj, devenind imediat centrul de interes al acestuia. „E duminică azi la Mombasa/ Și rătăcesc nebun pe străzi./ Negustori de bine și de rău/ Mă desfa bucăți din ochi” (Duminică la Mombasa – eseul despre riscurile meseriei de... globe-trotter). Orice se poate spune împotriva acestor suveniruri versificate, numai că ele n-ar fi o expresie a mirării genuine nu! Poeta se miră de toate câte sunt și o face într-un fel doar aparenț cosmopolit, căci, după cum bine spune col Valeriu Pricină, ciclul final Nevoia de amintir reprezintă „o căutare de Ithacă, o recădere scontată în forța de gravitație a imaginii interioare, o reînțoarcere din vast”. Drept pentru care citez: „Sensuri pierdute prin baobabi/ M-au chemat spre foșnet de amintiri.../ Și, dacă mă vedeți uneori pe gânduri./ Lăsați-mă, căci stau cumva cu ai mei!” (Brambura pe anotimpuri). Acest cumva, ascunde, în fond, un generos orizont de semnificații – mai nu vrea, mai s-ar întoarce!

3. Rhea Cristina – Ochiul străinului (Ed. DU Style, București, 1996). Reputata realizatoare de emisiuni literare de la TV Sygma, Cristina Gălbenuș, multiplă laureată la concursurile de poezie interjudețene („Pana Văcăreștilor” – Târgoviște, „Dimitrie Bolintineanu” – Giurgiu, „Eminescu” – Oravița), debutează, sub mitologicul pseudonim Rhea Cristina, și în volum, după o deloc neînsemnată carieră în paginile de revistelor de cultură, dintre care amintesc, ajutat de bibliografia de la pp. 90-91, „Calende” (Pitești), „Bucovina literară” (Suceava), „Longitudini” (Târgoviște) și, cu voia Dumneavoastră, ultima pe listă, „Luceafărul” (București). Ca atare, nu pot decât să-i urez un colegial „Bun venit!” înapoi, în aceste pagini, fie și doar prin intermediul modestelor mele glose. În timp ce colegii de generație frecventează ultimel cotloane inedite ale post (-post)-modernismului, Rhea Cristina (de câte ori scriu/ rostesc acest nume, gândul îmi fuge la cărțile de Legende ale Olimpului de Alexandru Mitru, primite la premiu în clasa I) a ales, aproape ostentativ, să cultive în continuare ogoarele expresionismului șazecisto-șaptezecist: „Nichita, Nichita, Nichita, mă întâlnesc cu Cuvântul, seară de seară”. Dacă luăm aminte și la faptul că am ales acest distih din poemul introductiv, intitulat – la limita prețiozității/perplexității – Esee despre o cărămidă din vena silabei, opțiunea estetică a tinerei autoare (n. 1973) apare uimitor de defazată față de cea a congenerilor săi (îmi vine în minte numele lui Sorin Gherguț, bunăoară). Reverența făcută metaforei grele, cultul hiperbolei supratextuale, orgoliul de a fi gravă cu orice preț („sângele meu arde în/ temple de granit/.../ mă doare apăsarea păsării/ în ochiul stâng” ș.a.m.d.), afectarea unei poze meta-fizice („inventam minciuni/ numai ca să/ tremure soarele mai puternic”) și, excipiens q.s., celelalte ingrediente patetice ale acestui sos destul de nepotrivit pentru vârsta și lecturile autoarei mă fac pe mine însumi să devin peste măsură de patetic, așa că pun capăt aici considerațiilor mele...

...cu riscul mărturisit – nu și iertat! – de a mă expune, probabil, la noi injurii din partea poetelor comentate, delicate, fragile, dar aprige la mânie și repede vărsătoare de sânge nevinovat de critic imprudent!

ULTIMA IRONIE LUI MIRCEA DAMIAN

de EMIL MANU

De Mircea Damian, prozator înzestrat cu un „umor proletar“, cum îl definea G. Călinescu, l-am cunoscut în a de amfitrion de cenaclu literar. Pentru ce cotidianul pe care-l conducea cât mai ziarul **Fapta**, prin 1946, la îndemnul tineri, ziaristul a înființat un cenaclu. Ședințele se țineau în fiecare duminică acasă la el. Într-un fel le prezida, pentru că avea cu vocea guturală, ori de câte ori se apleca să vorbească, cu prea mult zgomot, spadele. Eu mai ales tineri, elevi și studenți, și

câțiva scriitori afirmați în timpul războiului sau cu puțin mai înainte.

La începutul activității acestui cenaclu participaseră, după cum își amintesc unii memorialiști (Al. Raicu) Geo Dumitrescu, Ion Caraion și Constant Tonegaru.

Pentru fiecare cenaclist, Mircea Damian avea câte o ironie.

Din ironiile pe care mi le-a adresat citez una singură: „Tu, când ai să mori, ai să mori de politețe!“ Și, cred, că avea dreptate!

Când, după război, revistele începuseră să

plătească versurile, unii poeți colaboratori ai ziarului scriau poeme lungi, ca să ia bani mulți, prilej pentru Mircea Damian să le spună că scriu așa numai pentru că poezia se plătește la metru linear, el o plătea „cu bucata“.

Când Tudor Arghezi a schimbat structura tehnografică a ultimei serii a **Biletelor de papagal**, în 1944, a consemnat evenimentul: „Dl. Tudor Arghezi și-a schimbat litera și caracterul... revistei“, ultimul cuvânt tipărit cu litere foarte mici. Era vorba de o polemică de scurtă durată cu Arghezi, pentru că în 15 august 1945. **Fapta** elogia acordarea Premiului Național pentru poezia marelui poet.

Dacă se fuma prea mult în timpul ședinței, intervenea cu anecdote la adresa fumatului. Nu-și plătea colaboratorii cu state de plată. Pe unii nu-i plătea de loc, socotind că publicarea în ziarul **Fapta** e mai mult decât un onorariu, pentru un debutant. Mie-mi plătea din când în când colaborările, scoțând din buzunar la întâmplare o sumă de bani și adăugând: „Mai dă-ne câte ceva, publici poeziile și articolele bune la **Lumea** sau la **Fundații**.“ Când a aflat că sunt oltean mi-a creat o colaborare plătită mai consecvent, dar nu pe stat, făcându-mi totuși un fel de rubrică.

Într-o zi eram în biroul său când i s-a adus o citație la un proces de presă; pe citație era indicat inculpatul pe numele „Constantin Mătușa zis Mircea Damian“. Așa am aflat că semna cu pseudonim. Mai târziu am descoperit că pseudonimul i-l găsisese Ion Valerian, directorul revistei **Viața literară**.

I se dusesse vestea că trăiește numai din subvenții (publice și particulare), dar știu că ziarul **Fapta** se vindea destul de bine pentru că era plin de senzație publicistică, iar pagina a doua era semnată, deși cam amestecat, de scriitori, printre care Camil Petrescu, Radu Tudoran, Lucia Demetrius, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Ovidiu Constantinescu, Al. Raicu. În 1946, înainte de alegeri, o poezie a mea, publicată aici apăruse, din greșeală, cu titlul **Râd partidele în loc de Râd portretele**. L-am rugat să publice o erată, dar mi-a replicat scurt: „Nu-i nevoie, cine citește ziarul meu, câțiva, ăstora le comunicăm direct, prin viu grai; cei mai mulți îl cumpără pentru paginile cu scandal și întâmplări senzaționale, iar scriitorii, din gelozie, nu se citesc între ei. La noi e moda scriitorilor străini, numai ei sunt buni“.

În pagina a doua a ziarului, în 1946, Valeriu Popovici a tradus, pentru prima dată la noi, **Manifestul existențialist** al lui Jean Paul Sartre. Am venit cu un articol de context, pe care, desigur, mi l-a publicat comentându-l: „Mă făcurăți și existențialist, dar eu nu fac politică“. Dar asta-i filosofie, nu politică maestre! „Nu-i adevărat, e politică sadea: Mă văd silit ca în loc de **Fapta**, ziar independent, să trec ziar existențialist. Poate trece neobservată“. Și a trecut.

După terminarea facultății, l-am văzut o singură dată, la o berărie; era tare slăbit și foarte singur. „Nu pot trăi decât în redacțiile de ziar, cu fum, cu șvarțuri și cu telefoane care zbârnăie; liniștea mă omoară“. Peste puțină vreme am auzit că a murit (la 6 iunie 1948).

Mi-l amintesc, înalt, cu părul în dezordine aparentă, cu o privire pătrunzătoare, întotdeauna îmbrăcat în haine de culoare închisă, cu lavalieră. Citea ziarele cu o rapiditate de prestidigitator, vorbea la telefon în timp ce citea, se enerva zgomotos, dar avea inimă bună.

S-ar putea spune că sunt un sentimental, însă mi-au verificat sentimentele și alți tineri de atunci care l-au cunoscut; printre ei și Ion Caraion. **Fapta** lui Mircea Damian a fost, pentru mulți scriitori din generația mea, prima redacție în care am intrat, și, în mod simbolic, în care am rămas.

onuț botar

ctombrie

amna ne iartă de toate,
minile frunzelor pier,
ști mai aproape de mine,
unt mai departe de cer.

doarme cafeaua în tine,
e bănci stau sicrie și nopți,
ăstrezi neștiută povara
murgului cu struguri copți.

ctombrie fuge în oameni,
clipe, în veacuri, postum,
tunci ne-ncălzea orice șoaptă,
frig și greșeală acum.

Mă chemi dintr-un colț singuratic,
șpre nu mai știu ce insomnii,
fei fi mai aproape de mine,
De cer mai departe voi fi...

Am să te mint oricât aș fi de singur
Și-oricât aș vrea amurgul să-l primesc,
Cu dumnezeii mei de plastilină
Și stele care încă se răcesc.

Se-ncăieră bărbații pe femei,
Și visul face strip-tease prin vecini,
Nu mai am loc de-atâția dumnezei,
De-atâția morți rahitici și virgini.

Speranța face șmotru în priviri,
Se-adună orbii ca la balamuc,
De nu mai poți o clipă să respiri
Și toamnele cum vin așa se duc.

Am să te mint oricât aș fi singur,
Și-oricâte artilerii m-ar răni,
Trezește-te, că mi-e prea frig în oase,

Trezește-te că-i noapte, nu e zi...

Vreau să te uit

Vreau să te uit și-mi urlu asfințitul
Tăcerii cardiace dintre noi,
Cămara lacrimală a privirii
Întoarce frigul toamnei de apoi.

Mai beau alcoolul nunților deșarte,
Ce-a putrezit de-atâtea ore-n căni,
Te cer să te alung ca pe-o povară,
Pe care-o smulg prea tristei mele răni.

Degeaba mai dezgrop frunzișul tâmplei,
Când toți cocoșii fricii s-au târât
Spre gardul care nu ne mai desparte,
Vreau să te uit cumva de tot, și-atât...

Am pângărit destul lumina verii,
Am pașii rătăciți în preajma ta,
La nesfârșirea ochilor și-a serii
Făpturi ca tine nu voi mai visa.

Ai colindat pe mări de calcar duse
În frăgezimea șoaptelor de-acum,
Și clipele ciudate și supuse
Se-ndrăgosteau fără noroc pe drum.

Te-am dezbrăcat de ultimul izvor
Care curgea în urmă, neștiut,
Doar trandafirii mari și reci, de clor,
Pe gura ta amarnic m-au durut.

Și-am învățat puterea despărțirii
Pe-albastrul iernii crude, în păcat,
Așa cum plâng absurd și trist toți mirii
Ca Mărțișorul lumii degerat...

Premieră absolută la Naționalul târgumureșean

MEDITAȚIE PE UN FUNDAL
POLITIC: «NASCENDO»

de SILVIA OBREJA

Deschiderea stagiunii la Naționalul târgumureșean (secția română), s-a făcut cu premiera absolută a piesei „NASCENDO” de Alina Nelega. Autoarea este prozatoare, dramaturg, eseist, critic de teatru. Ea scrie despre lucrurile pe care le cunoaște, pentru a le putea înțelege.

Descifrând textul la NASCENDO, descoperim intenția autoarei de a ne transmite ce se întâmplă cu niște oameni ajunși într-o situație limită și, prin extensiune, cu un popor ajuns într-o situație limită (care își ratează șansa, dar și neputința de a descoperi adevărul) și felul cum se imprimă acest fapt în subconștientul colectiv, tarat de o serie de nimicuri, de la cele cotidiene, până la cele istorice. Textul piesei este o meditație pe un fundal politic, al nașterii ca situație limită.

Story-ul are are date un loc unde se întâlnesc cinci personaje, cinci femei de etnii diferite: româncă, săsoaică, unguroaică, țigancă și sora Marta (un personaj construit pe o dimensiune umană superioară tuturor etniilor, o creștină), puse într-o situație limită – nașterea, într-un

timp limită – decembrie '89, într-un spațiu concentrațional-maternitate. Este vorba despre viață, speranță, și teama de moarte; dacă fătul din pântecele femeii vine pe lume mort, dacă nebunia de afară înseamnă renașterea lumii, sau nu-i decât o noapte furtunoasă, o farsă? Întrebări care duc la criza individuală, la introspecție. Suntem capabili să trăim cu aceste descoperiri? Putem accepta să trăim cu conștiința faptului că avem un adevăr pe care nu-l cunoaștem? Un adevăr care se află în ceață și fum, cum ne sugerează sfârșitul spectacolului?

Piesa ca atare ne invită la un spectacol de cameră, dar care pe parcurs se deschide, sugerat plastic și de decor. Inspirată ideea scenografului Mugur Pascu de a deschide un spațiu interior, ilustrat de uși false, fiecare conținând o imagine-semn al „interiorului personajelor”: vegetație, măști, metale prețioase, neant... și sute de copii.

NASCENDO nu este, cum s-ar putea crede, o piesă feministă. Autoarea, Alina Nelega, are o distanțare ironică față de personaje, o privire lucidă asupra evenimentelor, nu-și refuză uneori

lirismul, care seamănă însă, cu un fel de cinism tandru. Umorele, vorbele de spirit, paradoxurile, metafora și satira, acest melanj între livresc, liric și cotidian, oferă interpretelor partituri interesante.

Cornel Popescu este Bărbatul, elementul de dezordine, concret, cel care vine din afară, un fel de Manole cu spirit constructiv dar și demolator. Un demagog, un cabotin plin de farmec.

În orice spectacol, un ingredient al succesului este actrița Marinela Popescu, aici în rolul Duța. Factorul dinamic, motorul dramei, cea care pune în valoare celelalte personaje, este țigancă Rita. În rolul Ritei, Diana Văcaru este scilipitoare. Un joc complex, capricios: inocentă, proaspătă, dornică de a ști și înțelege, „femeia” de 16 ani este fascinantă. Ea nu este doar un personaj pitoresc, ea reprezintă și un simbol al îndoielii. În finalul spectacolului, Rita aleargă speriată, dezorientată, ea este „baba” care nu mai poate ghici viitorul. Un final neașteptat, ironic – un cor al femeilor, ce își spun replicile ca într-un montaj literar-artistic, pentru a se întoarce apoi într-o lume schimbată, nesigură.

Regia spectacolului este semnată de Gavril Cadariu. El realizează exact ceea ce propune textul, și face acest lucru cu sprijinul actorilor, al colaboratorilor, care au lucrat cu credință pentru punerea în evidență a acestui text de debut dramaturgic. Amintesc acest lucru, deoarece e bine știut că Naționalul târgumureșean nu are director. De multă vreme, aceluia creator – atât cât se realizează el în acest teatru – se defășoară într-un cadru haotic, fără o direcție, fără sprijin, fără fonduri, doar din dorința artiștilor de a fi acolo unde le este locul, pe scenă.

La Ministerul Culturii s-au depus vreo 6-7 dosare-proiect pentru această funcție. Din păcate, concursul se tot amână. De ce oare?

Să ne așteptăm cumva la... Agamiță Dandanache?!

Textura dramatică – bine cumpănită între râs și plâns, între întrebare și năzuință – oferă actorilor Victor Rebengiuc (Acarul) și Mircea Albulescu (Șeful de gară) prilejul unor autentice creații. Vocile lor se contrapun într-un subtil joc al nuanțelor. Și dacă Victor Rebengiuc ne copleșește prin bonomia, căldura și autenticitatea glasului său ancorat în realitatea cea mai frustă, Mircea Albulescu „pozând” platitudinea, indiferența – freacă tot în așteptarea trenului – glisează ușor spre un alt univers.

Decorul sonor (George Marcu) – prezență insinuantă și permanentă – potențează dramatismul fiecărei scene atât cât este necesar fără a deveni pleonastic. Cântecul greierilor, lătratul neliniștit, al câinelui, scârțâitul unei uși precum și muzica „astrală” creează imagini penetrante sau de o tulburătoare veridicitate sau pline de mister.

Finalul emoționează prin ideea generoasă că orice lucru așteptat cu credință se poate împlini.

Țesut cu acea rară știință a folosirii amănunțelor esențiale „Trenul de noapte” trece din zona unui lucru bine meșteșugit în aceea a operelor adevărate.

Am dori cu debutul lui Gavril Pinte la Radio să fie de bun augur.

FREĂMĂȚUL AȘTEPTĂRII

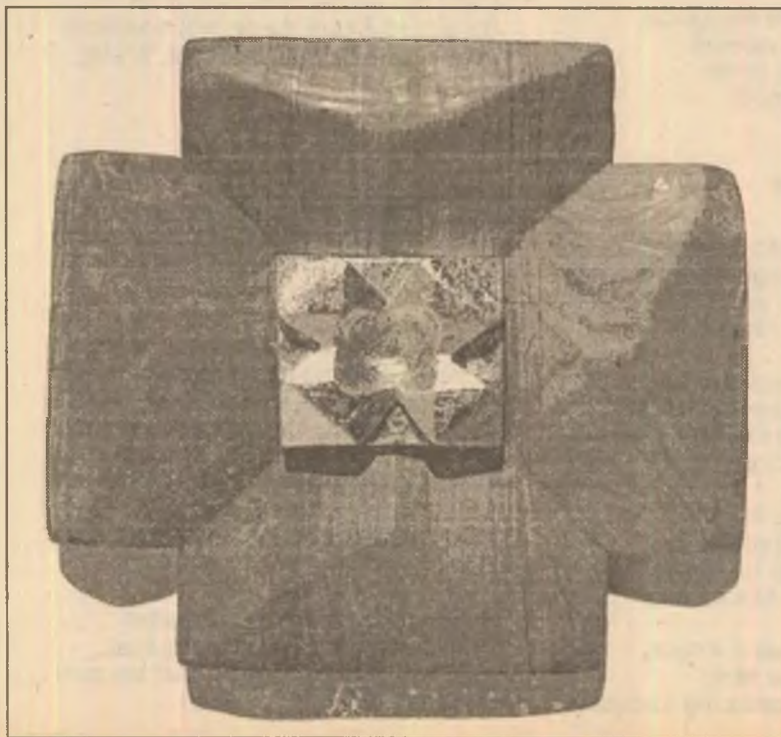
de MARIA LAIU

De întotdeauna „truditorii” teatrului radiofonic s-au străduit să dea viață unor texte valoroase, să impună prin mijloacele specifice literatura noastră originală.

În spiritul acestei tradiții, regizorul Gavril Pinte (absolvent al promoției 1996, clasa prof. univ. Tudor Mărășcu, Mihai Manolescu) a propus de curând auditoriului un spectacol de factură cu totul specială: amestec ciudat între real și supranatural, cu accente când hilare, când tragice.

„Trenul de noapte” de Ioan Groșan (dramatizarea: Gavril Pinte) – înseamnă, în fapt, invitația de a ne întoarce pentru o clipă spre noi înșine, pe tărâmul incert al tuturor așteptărilor, al frustrărilor țesute din însingurare, al dorințelor de evadare din cotidian.

Într-o gară uitată, posibilitatea trecerii – „o singură dată pe an, noaptea, la ora 3,07 fix” – unui tren de culoare indigo, fără scări (pentru că nu urcă și nu coboară niciodată nimeni) și care lasă în urmă un pătrunzător parfum de trandafiri – sigur că nu poate constitui decât un eveniment major în viața celor doi funcționari C.F.R.

MUZICA PENTRU VINUL DE TOAMNĂ

de GRETE TARTLER

Wiener Schrammelmusik. Pentru a înțelege acest nume, devenit substantiv comun, *Schrammelmusik* – care este simbolul muzicii vieneze specifice, interpretate în stil – ar trebui evocați frații Hanns și Josef Schrammel, celebri violoniști (elevii lui Hellmesberger, ca și însuși). De fama lor se leagă Viena secolului XIX-lea, cu micile cârciumioare din Grinzig, unde se bea *Heuriger* (vin din anul acesta) pregătit chiar de stăpânul casei, unde se cântă valsuri și muzică populară, dar și celebre teme din Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Strauss, Lanner, și ei „de-ai casei”, veseli consumatori de vin nou și povești. Cu frații Schrammel se tutuia arhiducele Rudolf, la petrecerile lor nu lipsea Brahms; polcile și dansurile lor – între care celebrul *Wien bleibt Wien*, titlu devenit emblematic – au intrat în componența definitivă, în „structura” aerului vienez.

„Fericit acel ce uită/ ce nu poate fi chibzuit”. Aceste versuri ale unui cântec

popular vienez, emblemă a lejerității, erau motto-ul preferat de Eduard Hanslick, „dușmanul” lui Wagner și asprul critic al lui Bruckner, pe care-l numea „bolnăvicios, nenatural, umflat, dăunător”. Gurile rele spun că Bruckner, întrebând de împărat ce favoare dorește, ar fi răspuns că nu vrea altceva decât să-l facă pe Hanslick să nu-l mai înjure. De fapt, Bruckner nu-și găsea rostul între băutorii de *Heuriger*. Când a fost dezvăluit, în 1898, bustul lui Bruckner, Max Graf nota în *Wiener Rudschau*: „Faptul că a nimerit la Viena a însemnat pentru Bruckner un tragic destin. Nu numai pentru că a trăit aici ani de singurătate interioară și cele mai cumplite chinuri artistice, dar și pentru că făcea parte dintre cei care-și pierdeau firea odată plecați din ținuturile natale. Prin Viena umbla neliniștit, pierdut, hipnotizat de propria sa viață interioară, neavând ochi pentru lumea exterioară, pradă ironiei celor din jur.”

Cât despre anti-wagnerianul și anti-

brucknerianul Hanslick, se înțelege că înălța osanale autorilor de valsuri (și, totuși, lui Brahms). La moartea „tânărului” Johann Strauß (1899) deplângea Viena pentru pierderea celui mai original talent al ei. „Invențiile sale melodice erau un izvor pe cât de plăcut, pe atât de inepuizabil; ritmica sa pulsa cu vie alternanțe; armonia și forma se conturau pure și fără ezitare. Cele mai frumoase valsuri le numea „cântece de dragoste” – povestioare ale inimii despre timiditate, flirt, jubilație, între ele și o adiere de melancolie. Cine ar putea alege cele mai fermecătoare dansuri de Strauß! Și ce păcat că fiecare sezon de baluri își înghite, precum Cronos, copiii, pentru a face loc urmașilor! Primele valsuri ale lui Strauß par astfel departe, ca de pe timpul Mariei Tereza. N-au îmbătrânit, dar au fost date la o parte și părăsite. Ajunge însă ca primele note din *An der schönen blauen Donau* să urce pe acorduri de Re major, și îndată obrăzii tuturor se colorează de entuziasm. Valsul Dunării n-a atins numai popularitatea maximă, ci și valoarea de simbol, citat, șlagăr pentru tot ce e frumos, vesel și plin de iubire în Viena. Un cântec patriotic fără cuvinte. Oriunde în lume se adună niște austrieci, se recunosc prin această Mareseilleză a păcii, fără cuvinte. De câte ori se toastează pentru Viena, orchestra atacă primele acorduri dunărene. Aceasta este importanța – care dă de gândit – a unei compoziții mai presus de melodiile populare: melodia are efect de citat.”

Strauß a făcut școală, a devenit o lentilă aproape obligatorie pentru optica asupra valsului. Viața ca dans, viața-vis. Timpul dovedește că „ușurătatea” muzicii sale pentru vinul de toamnă a devenit nepieritoare ca monumentul.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- Petrogradul într-un pahar de șampanie (Valentin Iacob), versuri, ed. Integral, preț neprecizat.
- Muzeul muzelor (Nicolae Rotaru), versuri, ed. Sagittarius, preț neprecizat.
- Aventuri solitare (Octavian Paler), jurnal, ed. Albatros, preț neprecizat.
- Opera lui Octavian Paler (Radu Sorescu), eseu, ed. Didactica Nova, preț neprecizat.
- Ambasadorul Atlantidei (Ion Hadârcă), versuri, ed. Junimea, 2000 lei.
- Al. Davila și teatru (Marin Manu Bădescu), documente, ed. Unitext, preț neprecizat.
- În dimineața de după moarte (Ana Blandiana), versuri, ed. Du Style, preț neprecizat.
- Desertul albastru (Sabin Bălășa), proză, ed. Du Style, preț neprecizat.
- Urcuș către abis (Mahmoud Al-Hasan), versuri, ed. Driada, preț neprecizat.
- Scriitorul (Gellu Dorian), proză, ed. Helicon, 4386 lei.
- Poeme cu umbre de gratii (Andrei Ciurunga), versuri, ed. neprecizată, preț neprecizat.
- Porni Luceafărul... (tineri poeți), Creația Populară Botoșani, preț neprecizat.
- Trandafiri în grădina cu iarbă (Nicolae Neagu), versuri, ed. Evenimentul, preț neprecizat.
- Versuri pentru Ina (Andrei Ciurunga), versuri, ed. Sagittarius, preț neprecizat.
- Poemeșinimic (Ioan F. Pop), versuri, ed. Dacia, preț neprecizat.
- N-aveți un surâs în plus (Andrei Ciurunga), versuri, ed. Sagittarius, preț neprecizat.
- Dormi în pace, Doamne! (Ștefan Doru Dăncuș), versuri, Biblioteca Euphorion, preț neprecizat.

INTERNISTUL SORESCU

Face ce face Doina Uricariu și iar ne cheamă la lansări. Tot pe la Casa Monteoru și tot cu surle și tobe. De curând, a editat o splendidă antologie din poezia Anei Blandiana, „În dimineața de după moarte”. Au vorbit editoarea, poeta, și-au aplaudat numai intelectualii de marcă. Dolarii sunt pentru afaceriști. ● Tot acolo, la aceeași casă, George Bocșa a oferit cărți și băutură (bani, doar din când în când, și numai aceluia pe care vrea să-i cumpere!) căci nunta fără licori n-are noimă. Volumul de versuri se numește *Animusanima* și-l evidențiază pe poetul, fotograful, umoristul și vicepreședintele Florin Iaru în postura graficianului de carte. La mai multe, pretutindena! ● Nici Marin Sorescu nu rămâne în expectativă după plecarea sa discretă de la cârma Ministerului Culturii. Când nu supervizează textele pentru *Literatorul*, își joacă piesele, iar, în timpul liber, îi recomandă pe alții. Ultima sa achiziție e un versificator de la Ministerul de Interne, Lucian Ciuchiță, și vorbe alese găsește pentru acesta. Mediul simpatic stimulează! ● În luna septembrie a.c. a luat ființă la Tazlău *Fundația Culturală I.I. Mironescu* (a doua în mediul rural, după cea

din Hangu, în județul Neamț) care numără deja o sută de membri. La concursul de creație literară au fost acordate premii unor eleve care s-au învrednicit să-și etaleze creația. Poezie: Brândușa Drăgușanu – I; Ana Butuc – II; Petruțanu Sârmă – III. Proză: Roxana Pâsoi – II; Persida Florean – III. Ana Botuc a primit și premiul Editurii *Macarie* din Târgoviște. ● *Fundația Alexandru Bogdan Vodă* lansează un concurs de creație pentru următoarele genuri: poezie, proză scurtă, eseu. Lucrările trebuie trimise până la data de 15 noiembrie 1996, pe următoarea adresă: București, strada Borșa, nr. 47, bloc 7H, apartament 2, sector 1. Decernarea premiilor va avea loc cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Cele mai bune lucrări vor fi publicate de fundație în ediția anuală „Tu și eu”. Ei trebuie numai să expedieze plicurile dolidora de texte valoroase! ● Editura *Teora* și familia predecesorului Andrei Bantaș au lansat volumul *Choix de poezies – Baudelaire, Eminescu, Verlaine* – ediție bilingvă de versuri originale și traduceri ale profesorului și poetului Mihail Bantaș, decedat în anul 1959. *Librăria Mihail Sadoveanu* a găzduit această manifestare culturală.

David Mourão-Ferreira

Lisabona antică și seniorială, poetică și intelectuală, plânge... David Mourão-Ferreira, seniorul poet, marele prozator, profesorul de care se îndrăgosteau toate studentele, prietenul mereu atent care te primea cu brațele și disponibilitatea mereu deschise de oriunde ai fi venit, omul tonic și plin de viață și melancolic care-și ascundea melancolia sub platoșa jovialității, îndrăgostitul de libertate prezent neclintit în timpul dictaturii care a umbrit Portugalia peste 40 de ani, cel de trei ori ministru al Culturii după Revoluția Garoafelor din 25 aprilie 1974... David Mourão-Ferreira s-a stins, după o teribilă luptă cu boala, în 16 iunie 1996, la vârsta (incredibilă pentru cine l-a cunoscut) de 69 de ani. Lisabona, dar și prietenii lui, de aproape și de departe, plâng...

*Publicăm mai jos trei bijuterii. Una în proză, aparținând volumului **Amanții și alte povestiri** (1989) – pentru originalitatea stilului, pentru delicatețea și profunzimea cunoașterii a psihologiei feminine – sperând să nu ofensăm pe nimeni prin conotația erotică abia atinsă ca de fulgul aripilor unui pescăruș. Și două mici poeme, publicate recent doar în revistă (**Jornal de Letras, Artes e Ideias**, Lisabona, nr. 660, ianuarie 1996), primul datând însă din 1946, al doilea de la Crăciunul 1995.*

Sunet de Crăciun

Un sunet de clopoțel
ce uneori sursură

în urechile mele
când noaptea se lasă

nu trebuie să fie
motiv de-alarmare

Sigur că e tata
care acum din ceruri

încearcă să mă sune la telefon

Cântec pentru Maria Eulalia

Descoperirile noastre în orașul vechi,
unde-am acostat, lucizi pirați...!
Totul părea nou în orașul vechi,
fiindcă eram tineri – juvenili pirați!

Foișor-ascuns în fund de grădină,
unde te-am sărutat pentru prima oară...
Nu mai sunt acum, foișor nici grădină.
Dar dacă te-am sărutat – **este**
prima oară...

Plimbările-n noapte, pe un țârm de
mare...,
și visul de-a avea și noi o grădină,
astfel etalată pe un țârm de mare,
ca să se contopească marea
în grădină...

Toate doar visate, încă nefăcute,
ești tu și sunt eu, suntem noi doi.
Cele doar visate vor fi și făcute.
– Ce se va fi făcut, atunci, de noi doi?

IEDERA SCUFUNDATĂ

Că bunicul din partea tatei, foarte bătrân, trăia în provincie în plin secol al XII-lea. Că pe bunica din partea mamei, văduvă și ea, dar locuind la Lisabona, nimeni n-o putea scoate din secolul al XVII-lea, unde trăia cât mai decoltat posibil, pe franțuzește, scriind unor prietene intime, răspândite prin cele patru colțuri ale lumii, lungi epistole în cel mai pur stil Madam de Sévigné. Că părinții, la rândul lor, se instalaseră demult în secolul al XIX-lea, astfel încât ocupau amândoi, în casă, camere separate și îndepărtate una de alta: a mamei, cu ceasurile oprite la 1830; a tatei, puțin înghesuită între războiul franco-prusian și războiul burilor, avea totuși o verandă spre mare, de unde, în zilele cu soare, și cu un binoclu datând din 1891, căuta să distingă, în zare, căderea monarhiei, preliminarile războiului din 14-18, foarte posibilă și liniștita nebunie a anilor douăzeci. Că, în fine, de la singurul frate, ceva mai tânăr, pe care-l avea și care era detașat în Africa, îi soseau săptămânal cu avionul cele mai noi știri din Epoca de Piatră.

Ochii, până la urmă, erau albaștri; mobilele, negre. Iar rochia, roșie, se potrivea cu ambele aceste tonuri, se armoniza și cu restul culorilor. Doar acvariul, între cele două etajere, părea cam stingher. Cărțile, cu coperte colorate (aproape nici una legată), atrăgeau irezistibil privirea și-ți venea să le mângâi cu mâna ca spinarea unor animale domestice. Pe cele mai vechi, sau mai uzate, aveai chef să le iei în poală, să le cuibărești între perne, să le lași să doarmă în coșuri de răchită. Dar în mod vădit erau toate mulțumite – chiar și cele pe care nu le mai atinsese demult – fiindcă fuseseră, cândva, mângâiate de mâinile ei. Și tocmai mâinile ei făceau să te gândești la toate astea, fiindcă vocea, în schimb, stăruia să te șfichiuească ușurel.

Că da, observase, de la început, tot interesul pe care i-l arătam vrând să-i vorbesc între patru ochi. Că intenționat îmi adresa cuvintele cele mai aiurite sau mai

brutale. Că evident îi făcea plăcere, până un punct, să mă vadă în umbra amfiteatrului, când rămânea singură, la catedră, înregistrând tezele noastre, iar eu stăteam, în picioare, fără a reuși să ies din rândul al doilea de bănci, cu vaga speranță că mă va chema, ori se va supăra pe mine o dată pentru totdeauna. Că totuși nu făcuse nici una nici alta. Că privea doar, pieziș, pe deasupra ochelarilor, spre tabla neagră pe care scrisese, în timpul orei, nume și date, mai ales date, date de bătlăii, date de tratate, referiri la un secol sau altul.

Și marea în fund, între doi palmieri. Și doar vreo trei, patru acoperișuri între dreptunghiul ferestrei și geana aceea de albastru foarte deschis, aproape alb. Dar era suficient să înlocuiești fotoliul cu un taburet din piele (pe care, cu câteva minute înainte, șezuse ea) pentru ca să nu mai zărești nici acoperișurile și să vezi doar marea, ca o pisică de angora, tolănită pe pervaz. Atunci, închizând ochii pe jumătate, îi ghiceai pielea înfiorată de atingerea foarte ușoară a degetelor fierbinți ale lunii iulie.

Că în copilărie, trăise în casa aceea anotimpuri nespuse de lungi, doar în compania unei servitoare și a unei guvernante. Că, pe atunci, tatăl ei, în virtutea transferurilor datorate „carierii“, fusese ancorat succesiv, cu mama veșnic la remorcă, în Buenos Aires, Tokio, Madrid, Helsinki. Că guvernanta aceea, numai cu persoana ei, ar putea să umple pagini întregi dintr-un tratat de psihopatologie. Că avea absolut aerul, pe de altă parte, de a fi ieșit, pe neașteptate, dintr-un roman de Henry James. Că avea darul s-o mențină pe ea, permanent, în cel mai halucinant climat de teroare. Că o obliga, de exemplu, să asiste la abluțiunile ei nocturne și îi acorda, când și când, privilegiul suprem de a-i da să-i sărute picioarele, gambelile, coapsele descarnate. Că niciodată, cu toate astea, nu o marcase cineva atât de tare.

Mâna dreaptă a ridicat, distrată, de pe birou, un cuțit de tăiat hârtie. Dar imediat l-a lăsat jos, ca să se apropie, încet, de cealaltă mână, care se așezase, între timp, pe

MORȚI TEATRALE

Isabelle Bricard în „Dicționarul morții oamenilor celebri” (Editura Cherche-Midi) și Nathalie Kaufmann în „Mic ghid al marilor dispăruți” (editura „Les Belles-Lettres”) se opresc asupra clipelor de agonie dinaintea „marii treceri” ale unor personaje celebre ale istoriei universale.

Înainte de a muri, Casanova a cerut o supă de raci împreună cu sfintele cuminecături, împărăteasa Maria Antoaneta își cerea scuze, fără întrerupere, Baudelaire urla, Jarry solicita de urgență un dentist, Feydeau, crezându-se vacă, începuse să muște din gazon, Rimbaud distinge în zare „îngeri de marmură și lemn”, Proust receptase cu groază prezența „unei femei grase în negru”, Aragon, mai modest, declara că „face și el ce poate”, iar generalul de Gaulle executa, în biblioteca sa din Boisserie, un ultim atac, de data aceasta, se pare, nereușit.

Fiecare are grijă, atunci când se apropie clipa fatală, să plece cât mai decent din astă lume. Sarah Bernhardt, cu două zile înainte de a sucomba din cauza unei crize de uremie, și-a verificat minuțios sicriul din lemn de trandafir, în care avea obiceiul să se odihnească uneori. Apoi i-a desemnat pe cei șase actori ce urmau să-i poarte sicriul pe umerii lor pe drumul fără de întoarcere. Dostoievski a solicitat în mod expres ca nu cumva mormântul lui din cimitirul Volkovo să se învecineze cu locul de veci al vreunui om de litere care i-a făcut, pe când trăia, zile amare. Clemenceau a cerut să fie îngropat alături de vechea sa undiță cu miez de fier, Loti cu mingea de la „pelota” bască, iar Kassel cu ursulețul lui de pluș. Nici un amănunt nu le-a scăpat acestor artiști.

Ciudată opțiunea celor două scriitoare de a sta în compania unor morți iluștri! Bach și-a dat duhul dictând la coralul „Dumnezeule, iată-mă-s în fața tronului Tău” și murmurând „în sfârșit înțeleg muzica adevărată”, Mozart imita din vârful buzelor trompetele magnificului său „Recviem”, Chopin își asculta „Sonata pentru pian și violoncel” iar Schubert fredona unul din liedurile sale. În preajma morții, Corot spera ca și „în ceruri să se poată picta”, Cézanne lucra să termine un portret, Rodin era teribil de nervos: „auzi, să mi se spună că Puvis de Chavannes nu e frumos”, iar Renoir încerca să lovească o găscă agasantă.

În glosarele respective, Isabelle Bricard și Nathalie Kaufmann au colectat cu pioșenie ultimele cuvinte ale celor condamnați să treacă la cele veșnice, deschizând testamente, descifrând epitafe, vizitând cimitire, răsfoind biografii și ținând un registru riguros cu bolile fatale ale genilor: malaria, gripa spaniolă, sifilisul, cangrena.

A muri în maniera în care (și pentru ce) ai trăit, a prelungi „altundeva” ceea ce ai început în viața pământească, aceasta-i himera dintotdeauna a muribuzilor. Epicur a scos ultimul suspin după ce a dat peste cap o cupă de vin, Ludovic al XIV-

lea a insistat să-și dea obștescul sfârșit printre oamenii Curtii, Marie Curie a căzut secerată de radiațiile propriilor experiențe, Saint-Exupéry a dispărut în plin zbor; toți au intrat în eternitate, printr-o înmărmurire a imaginii, ca într-o secvență pompeiană. Nu moartea i-a ucis, de fapt ei s-au stins metamorfozând (urmează o sintagmă cam obosită) înfrângerea în victorie.

17 februarie 1673. Contrar sfatului trupei (ce-l vedea cu sănătatea măcinată de tuberculoză) de a se menaja în culise, Molière s-a încăpățânat să urce pe scena Palatului Regal, să joace rolul lui Argan din „Bolnavul închipuit”. La sfârșitul spectacolului, înconjurat de truse medicale și de doctori-actori, în timp ce sala se prăpădea de râs, Molière fusese cuprins de violente convulsii. „Frigul mă ucide”... Transportat la reședința sa din strada Richelieu, în costumul și pe scaunul lui Argan, pierzând sânge și fără a se mărturisii unui preot, ce refuzase să se deplaseze pentru „un actorăș”, se stinse în brațele lui Armande Bèjart...

Moartea dramatică (se poate spune și dramaturgică) a lui Molière a devenit mitologică, pentru că ea a fost, la modul propriu, spectaculară, a ilustrat tragic „Paradoxul asupra actorului” de Diderot, a ocolit protocolul compasional și a înlăturat ceremonialul funebru. Moartea unui actor pe scenă se constituie într-o împlinire de destin, într-o evadare din moartea obișnuită.

În martie 1923, Sarah Bernhardt se sufocase în timp ce turna acasă la ea o secvență dintr-un film, pe un scenariu de Sacha Guitry; Louis Jouvet fusese victima unei crize cardiace, în repetiție la teatrul „Athénée”, în august 1951 (intrând în comă se întreba, cu vădită îngrijorare, dacă „ar putea încă să mai joace”); la 9 noiembrie 1991, Yves Montand sfârși în mijocul pădurii Senlis, unde, în filmul „IP 5” de Jean-Jacques Beineix, interpreta rolul unui bătrân ce, conform scenariului, trebuia să moară.

Concluzionând, eroii cărților Isabellei Bricard și Nathalie Kaufmann sunt morții ce trăiesc încă. Tocmai de aceea ei vor rămâne în conștiința lumii ca oameni iluștri.

**Selecție și traducere
după L'Express International:
Constantin Ardeleanu**

PS. Tatălui meu, care în acest april a trecut puntea Styxului, cu pasul său apăsător de muntean, nu-i era frică de moarte (conform spuselor sale). Ultimele cuvinte pe care le-a rostit au fost: „Vai de mine, mare poznă!” (poznă-varianta moldavă a unei întâmplări șocante). Mi-ar place să cred că vorbele tatei sunt rădăcina din care a izbucnit celebrul vers nichitstănescian: „Ah, ce întâmplare și viața noastră!” (C.A.)

un glob masiv de sticlă roșie, irizat pe dinăuntru, ce servea drept prespapier.

Că, gata, despre ea, știam acum ce era mai important. Că așteptase sfârșitul anului că să aibă cu mine convorbirea asta. Că ar fi putut, evident, să mă invite doar la o cafea, și cine zice cafea zice orice altceva, chiar la bufetul liceului. Că decisese totuși, după ce s-a gândit bine, să mă cheme mai degrabă aici, acasă. Și că versurile pe care le scrisesem, pe care i le înmănasem, nu erau nici mai bune nici mai proaste decât toate versurile ce se scriu la optsprezece ani.

Că și ea, la optsprezece ani, scrisese poeme, dar în proză, inspirate de o persoană prietenă a casei. Că în toate poemele acelea persoana respectivă era invariabil comparată, când cu un turn, când cu un arbore. Că propria ei dorință, la rândul ei, în legătură cu turnul, în legătură cu arborele, era în mod obsedant transfigurată în imaginea unei plante cățărătoare. Că dintre toate poeziile mele, desigur tocmai din acest motiv, versurile care o impresionaseră mai mult erau cele în care vorbeam de o iedera scufundată. Că, de altfel, le arătase dar fără să zică ale cui sunt, acelei persoane prietene a casei. Că în fine persoana respectivă, continua să-i fie cea mai bună prietenă.

Măinile retrăseseră, de sub prespapier, un teanc mic de file pe care mi-am înscris. Și nu numai obrajii mi s-au părut a deveni roșii ca rochia pe care o purta ea, ci și prespapierul: ca și marea, ca și apa din acvariu, ca și copertele tuturor cărților. Pe de altă parte, abia atunci am observat că flora delicată și capricioasă din interiorul lui sugera forma unei iedera scufundate.

Că era să uite să-mi spună ceva. Că făceam abuz de majuscule și de semne de exclamație. Că până și în extemporalele mele observase asta, dar mai cu seamă în versurile acelea. Că era, evident, ceva propriu vârstei. Că voi vedea totuși, cu timpul cât de rare sunt persoanele și lucrurile care merită majusculă, și cum aproape nimic, pe lumea asta, nu merită onoarea unui semn de exclamație.

Că nu i se părea necesar să mai spună ceva. Că era suficient, pentru ca eu să înțeleg. Că înțelegea și ea ce simțeam față de ea. Că doar nu știa, în fine, în cadrul familiei pe care i-o hărăzise soarta, cu fiecare persoană trăind în epoca sa, care timp îi aparținea cu-adevărat ei. Că nu era în stare, absolut deloc, să devină martir sau profet, să se exhibe ca un Socrate cu fustă care corupe tineretul, să abolească total morală curentă, pe care se prefăcea a o respecta că să nu-și creeze probleme. Că cel puțin să rămână stabil, între noi, că nu trebuie să fim ipocrite una față de alta. Că și ea mă găsea tândră, tândră, tândră. Că intenționat folosea termenul pe care chiar eu, de două ori, îl folosisem în legătură cu ea. Că dorința ei nu era, evident, să mă ia doar așa de umeri, cu brațele întinse, foarte țepene, spre a evita ca fețele noastre să se atingă. Că mă ruga, pentru numele lui Dumnezeu, să încerc să uit-repede, repede – tot ce nici măcar nu-mi spusese.

Că să-i las, totuși, versurile pe care i le dădusem. Că să-i las, cel puțin, pe cele în care era vorba de o iedera scufundată.

**Prezentare și traducere de
Micaela Ghițescu**

Mikha'il Nu'aime

Scriitorul libanez Mikha'il Nu'aime este o figură de primă mărime a literaturii arabe din secolul XX. Din lucrările sale, de o factură romantică cu totul aparte, amintim: „Tați și fii“; „Sita“; „Etapă“; „A fost odată“; „Idoli“; „Întâlnire“; „Glasul inimii“; „În bătaia vântului“; „Drumuri“; „Ultima zi“; „O, tu, fiu al lui Adam“; „Șaptezeci de ani“ și încă multe altele.

Din cartea sa „Străfulgerări“, o culegere de cugetări, vă prezentăm în traducere câteva fragmente.

Oricât de mult ai urca, oricât de mult ai coborî, întotdeauna va fi cineva mai sus decât tine, va fi cineva mai jos decât tine.

***

Cea mai înfiorătoare singurătate este să te întorci acasă după o lungă absență și să nu fie nimeni care să-ți ureze bun venit!

***

O păpușă îi zice alteia:

– Părul meu e mai frumos decât al tău.

– Greșești, îi răspunse aceasta, căci părul meu e natural pe când al tău e artificial!

***

Vreascul nu se poate cunoaște pe sine până când nu-l devorează focul aciuat în inima sa.

***

S-ar putea ca înfrângerea ta de azi să nu fie altceva decât preambulul victoriei tale de mâine.

***

Întrebarea „Cine sunt eu?“ este începutul drumului fie către grădina raiului, fie către casa de nebuni.

***

Mulțumesc lui Dumnezeu că perna mea e necuvântătoare. Dacă nu ar fi n-aș mai putea trăi între oameni.

***

Cea mai frumoasă femeie este o frumoasă care nu știe că-i frumoasă, cea mai urâtă este o urâtă care știe că-i urâtă.

***

Copilul tău îți cere să-i aduci luna de pe cer. Tu îi ceri lui să-ți aducă fericirea... Oare, care din voi doi e mai vrednic de milă?

***

Ochiul meu nu este ochiul tău, și nici ochiul tău al meu. Și atunci cum să avem aceeași vedere asupra lumii?

***

Nu este grijă mai mare decât grija de a trăi fără griji.

***

Cele mai fericite clipe ale mele sunt atunci când uit de mine, și uit că am uitat.

***

Eșuarea unei speranțe dovedește că acea speranță nu era la locul ei.

***

Atâta vreme cât ți-e frică de moarte, firul vieții nu-i altceva decât funia de spânzurat în jurul gâtului tău.

***

Frica de belele este o belea.

***

Mă întreb cine sunt eu. Dar știi cine ești tu? Dacă te-ai cunoaște pe tine, m-ai cunoaște și pe mine. Căci ce sunt eu altceva decât un tu sub altă formă?

***

E mai bine să faci orice decât să nu faci nimic.

***

STRĂFULGERĂRI

Tot ce uităm noi intră în memoria lumii.

***

Conducătorul hergheliei – sultan.

Conducătorul oamenilor – pehlivan.

***

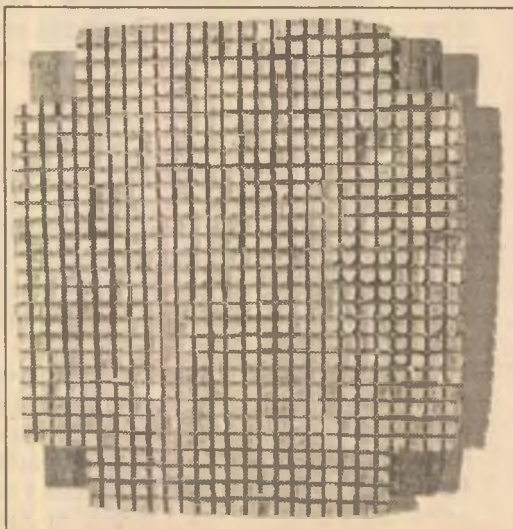
Dă-mi o amforă cu un uriaș în ea. Cât mi s-a urât de amfore pline cu pitici.

Anthony Burgess

Un englez vorbește despre un englez care a pictat englezi. Umorele acid al Anthony Burgess se reflectă în oglinda întinsă de Gainsborough. Și lasă urme pe ea.

Anthony Burgess, unul dintre cei mai inventivi scriitori englezi, este fiul lui Joyce și al ficțiunii. Mereu se simte exclus din țara sa, unde a început să fie cunoscut datorită romanului „Portocala mecanică“. Muzician fiind a locuit la Roma, la Monaco. În Elveția a scris.

Pictorii francezi devin repede figuri internaționale; cei britanici rămân cunoscuți doar la ei. Nici Turner nu este acceptat în Franța decât în măsura în care anunță impresionismul. Nu știu prin ce i-ar atrage Gainsborough: el picta doar membri ai aristocrației britanice care nu aveau nici o calitate decât pe aceea de a fi bogați. Desigur, în această epocă prerevoluționară, aristocrații europeni erau toți pe același calapod – interesați mai mult de vânatoare decât de mecenat; superficial cultivați, neciopliți în fond, dar Mr și Mrs Andrews priviți prin ceea ce ține de capodoperă la Gainsborough după părerea mea sunt neciopliți, într-un fel englezesc. Priviți-i bine. Nu dau impresia că ar sluji de modele unui pictor ci mai degrabă că au fost puși alături pentru a fi trași în poză. Ce sare mai mult în ochi este aerul lor de a fi deghizați. Mr. Andrews nu știe să poarte tricoul și nu se cade să fi ținut mâna dreaptă în buzunar ca un bărbat din secolul XX. Mrs Andrews e la fel de modernă. Pe sub fusta de mătase ea poartă colanți. Ei par a fi unul lângă altul din întâmplare: el venind de la o vânatoare la care a dat chix, ea de la o șuetă unde

***
Orice nenorocire are două fețe: o față întunecată și o față luminată. Din păcate, noi vedem întotdeauna fața întunecată.

***

Ce ciudați sunt oamenii care luptă pentru poziții cât mai înalte în stat ca apoi, după ce le obțin, să se plângă de insomnii, angoase, remușcări, ruina nervilor.

***

Sfânt este cel ce primește cu mulțumire și bucurie toate încercările vieții deopotrivă.

***

Cei care s-au înălțat de pe pământ ca să coboare pe lună... nu e, oare, înălțarea lor coborâre?

***

Cum poți să mai ceri o minune când tu însuși ești minunea cea mare?

***

Cu cât de apropii de Mine, te apropii de tine.

***

Lacrima bucuriei și lacrima durerii sunt din același izvor.

**Prezentare și traducere din limba arabă:
George Grigore și Mahmoud Al-Hasan**

SNOBII SI PLOAIA

și-a luat ceaiul. Ideea de a trece în posteritate în doi nu le surâde. Nu se iubesc. Sunt bogați și nu au nimic de făcut decât să-și piardă timpul cu distracțiile clasei lor. Ei i-ar plăcea mai mult Londra decât terenurile ce-i aparțin. În ceea ce îl privește pe el, este un om de lume dar o găsește lădă. Că își înșeală consoarta cine s-ar îndoi? ea îl înșeală dar mai fin și el deși are dubii, poate dovedi nimic.

Cei doi nu sunt simpatici. Viciul nu le lipsește, sunt încăpățânați, snobi și, deși sunt căsătoriți doar de zece ani, ei au acostat la țărnel rece și lipsit de farmec al simplei obișnuințe.

De altfel toamna au fost pictați. Dovada sunt snopii și norii grei.

Deși tabloul a fost comandat, pictorul nu a dorit ca Mr și Mrs Andrews să aibă rolul dominant. Natura e mai puternică decât ei. Stejarul sub care sunt reprezentați va fi trăznit și va cădea pe Mrs Andrews. Curând va ploua și ei nu au nici umbrelă nici trenici. Câmpiile se întind spre infinit – acele câmpii pe care Mr Andrews le posedă sau crede că le posedă, căci nimeni nu poate avea natura. Ele prezintă timpul natural ce se scurge spre nicicând fără a se sinchisi de aristocrația britanică, de modele ei, sau de distracțiile ei crude. Doar câinele aparține naturii domestice, dar el aproape că nu se observă. La urma urmelor Mr și Mrs Andrews sunt integrați într-o structură vizuală în care ceea ce contează e reprezentat de forma și culorile lor. Dar aceste figuri necioplite și disprețuitoare și-au câștigat structura ca și epoca. Și astfel a avut loc întâlnirea noastră cu Mr și Mrs Andrews.

**Traducere realizată de
Teodora Moțet**

Întâlnire literară de gradul trei

Antologia lui Karl Corino și Elisabeth Albertsen, *Nach zwanzig Seiten waren alle Helden tot: Erste Schreibversuche deutscher Schriftsteller* (După douăzeci de pagini mureau toate personajele principale: primele încercări literare ale scriitorilor germani), Marion Schroder, Dusseldorf, 1995, este pe cât de singulară pe atât de interesantă. Poate, totuși, nu chiar atât de singulară având în vedere că editorii datorează ideea de a întocmi o asemenea antologie lui Paul Mandelbaum. Încă în 1933, acesta a

reunit între copertile unei culegeri – **First Words/Primele cuvinte** – primele întâlniri cu cuvântul scris ale unora dintre cei mai cunoscuți autori americani contemporani ca Margret Atwood, Paul Bowles, Stephen King, Norman Mailer, John Updike etc. S-ar putea spune, cu oarecare exigență, că **După douăzeci de pagini** este varianta germană a **Primelor cuvinte**. Faptul însă că antologia este interesantă nu poate fi pus nici o clipă sub semnul îndoielii. Dacă, în general, antologiile pun în circulație textele cele mai reprezentative ale unor autori, de data aceasta, cititorului îi se propun spre lectură încercări – cele mai multe fără pretenții de a aparține literaturii –, în fapt primele simptome ale apariției pasiunii pentru scris la, de-acum scriitori cu statut bine definit. Textele din această culegere sunt anterioare chiar debutului, astfel încât parcurgerea lor are ceva dintr-o excursie arheologică. Ele ajută, așadar să se răspundă întrebărilor: Ce-a fost înainte? Când s-a petrecut prima întâlnire cu cuvântul scris? De unde vine cutare sau cutare scriitor? Editorii observă că distanța de la această „pubertate” literară la textele „închegate” ale unora dintre scriitori nu este chiar atât de mare. După cum remarcă înșiși editorii, rămâi surprins în fața finisării formale a unora dintre texte, în vreme ce altele surprind prin profesionalism. De asemenea, se poate observa că din noianul de năvăliți ale textelor și epigonismul inerent începutului se poate distinge „nota distinctivă” a unui autor.

Textele se succed în ordine cronologică, respectiv în funcție de vârsta la care au fost produse. Din principiu, nu s-au folosit texte compuse mai târziu de 20 de ani. După cum spunea lingvistul Hans Joachim Schadlich, care a început să scrie la vârsta de 30 de ani, la acea vârstă nu a mai reflectat asupra limbii, a folosit-o, pur și simplu. Unii scriitori nu au putut participa la această antologie ei nereușind, din diverse motive-istorice, politice – să salveze ceva din primele lor preocupări literare. Prin textul care împrumută și titlul volumului „După douăzeci de pagini toate personajele principale mureau”, Günter Grass îi reprezintă pe toți acei scriitori care, datorită calvarului prin care au trecut în cel de al doilea război mondial, și-au văzut toate manuscrisele pierdute. Asemenea lui Grass sunt Stefan Heym, Siegfried Lenz, Ernst Jünger și alții. Un caz oarecum asemănător îl reprezintă Herta Müller: „în 1987, a declarat ea, mi s-a permis să părăsesc România numai cu o valiză. Era de neconceput să iau cu mine manuscrisele mai vechi”. De asemenea, Walter Kempowski: „La 18 ani am fost arestat și ținut opt ani la închisoare. Mi s-a confiscat tot ce aveam, inclusiv manuscrisele”.

DESPRE NUME ȘI LUCRURI APROPIATE

de ION CREȚU

Există texte care își trag seva din literatură, se înrudesesc cu literatura, dar nu fac propriu-zis parte din literatură. Ele nu se constituie nici măcar în gen minor, cum ar fi epigrama (modernă). Uneori, sunt privite ca niște curiozități și ignorate. Aceste texte sunt însă utile, indispensabile chiar, pentru studiul istoriei literaturii, pentru înțelegerea genezei actului literar, pentru poziția adoptată la un moment dat de scriitor față de unele probleme ale zilei.

Moara de piper

În 1995, Helga Keiser-Hayne a publicat la populara editură germană Rowolt o culegere cuprinzând textele a cinci dintre cele mai importante programe ale cabaretului politic inițiat și condus între anii 1933-1937 de omul de teatru Thomas Mann: **Erika Mann und ihr Politisches Kabarett „Die Pfeffermühle“ 1933-1937: Texte, Bilder, Hintergründe**. **Erika Mann, Cabaretul politic „Moara de piper“ 1933-1937: Texte, imagini, istoric**

Erika s-a născut la 9 noiembrie 1905, la München. După studiile gimnaziale, urmează cursuri de teatru din Berlin, iar după absolvire semnează un contract cu trupa Reinhard-Bühnen din Berlin. Urmează numeroase oferte pentru apariții în film, succesul ca scriitoare și autoare de cărți pentru copii. Din 1925, carierele celor doi copii ai lui Mann se întâlnesc, odată cu prezentarea piesei lui Klaus **Anja și Esther** la Kamerspielen din Hamburg, în rolurile principale avându-i pe cei doi frați. Erika și Klaus, pe Pamela Wedekind și pe Gustaf Grundgens; acesta din urmă semnează și regia. În 1933, Erika fondează Cabaretul „Pfeffermühle”. În 1935, ea se căsătorește cu poetul englez W.H. Auden. În 1949, Klaus se sinucide, la Cannes. Până la sfârșitul zilelor lui Thomas Mann, în 1955, Erika îl va însoți pretutindeni. În 1969, Erika Mann moare în spitalul de la Kantonspital din Zürich. O biografie zbuciumată, mai bogată în evenimente decât sugerează acest succint rezumat.

La 1 ianuarie 1933, cu mai puțin de o lună înainte de accesarea lui Hitler la putere, Erika Mann împreună cu fratele ei Klaus, muzicianul Magnus Henning și actrița Therese Giehse au pus bazele unui cabaret politic intitulat „Moara de piper”. De la bun început, cabaretul a fost conceput ca proiect politic, ca formă de protest împotriva național-socialismului. Presa reacționează imediat. **Münchener Neueste Nachrichten**, scrie „... un nou cabaret despre care se poate spune că este un bun cabaret, chiar unul foarte bun. Socotindu-i înaltul nivel, și l-ai putea imagina și la Paris”. **Volkischer**

Beobachter, pe de altă parte o numește pe Erika „eine plattfussische Friedenshyena“ (o hienă cu platfus a păcii). Trebuie precizat, de altfel, că întreaga familie Mann a manifestat o hotărâtă și curajoasă atitudine antinazistă. Suficient să spunem că Thomas Mann s-a numărat printre primii intelectuali germani care au luat drumul exilului. La 23 august 1933 i s-a retras cetățenia autorului **Muntelui vrăjit**, un an mai târziu lui Klaus Mann, iar în 1935 Erikăi.

Nu este greu de imaginat că datorită textelor sale extrem de critice la adresa nazismului trupa a trebuit curând să părăsească Germania. În chiar luna martie a anului înființării sale, Cabaretul a pornit în exil, oferind spectacole publicului vorbitor de germană din Elveția, Olanda, Cehoslovacia și Luxemburg. Turneul în Statele Unite marchează și sfârșitul Cabaretului. Este evident, că un asemenea spectacol nu durează decât într-un mediu în care miza este imediată și receptarea mesajelor maximă.

Cele mai multe dintre textele Cabaretului erau semnate de Erika Mann; Klaus Mann contribuia cu scheciuri și cântece. S-au mai folosit texte semnate de Walter Mehring, Wolfgang Koeppen, Erich Muhsam și Hans Sahl. În 1937, când urma să plece în Statele Unite, Cabaretul dăduse peste o mie de reprezentații și devenise „divertismentul teatral cel mai însemnat și mai plin de succes al emigrației germane”, după cum afirmase însăși Erika Mann. O traducere a textelor Cabaretului „Moara de piper” sau, cel puțin, a unei selecții a lor, s-ar institui într-un act de cultură extrem de edificator pentru înțelegerea atmosferei anilor 30, la vremea când Hitler devenise cancelar al Germaniei și nazismul o religie pustiitoare.

1) Între două cafele, Marin Preda își observă „Marele singuratic“ (1972) în oglindă.

2) Isac Peltz privind înapoi cu nostalgie, spre „Calea Văcărești“ (1933).

3) Fănuș Neagu, regele bălților, se întreabă: „Să mai fie Edgar Papu protocronistul la modă?“

4) Ilarie Hinoveanu e gata să cadă într-o ureche, Ion Horea, numai pe gânduri.

5) Alexandru Ecovoiu pare relaxat după obținerea unui premiu. Radu Cange îl studiază cu circumspecție.

